RETTENS DOM (Første Afdeling)
17. december 1991 *

Indhold

Sagsfremstilling 1632

Retsforhandlinger 1640

Parternes påstande 1642

Realiteten 1642

Retten til kontradiktion 1643

1. Nye klagepunkter og kollektivt ansvar 1643

2. Manglende fremsendelse af referatet af høringerne 1645

3. Manglende fremsendelse af høringskonsulentens rapport 1647

4. Sagsøgerens særlige stilling under den administrative procedure 1648

Beviset for overtrædelsen 1649

1. Bevismæssige konstateringer 1650

I — Perioden fra november 1977 til udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 1650

A — Den anfægtede retsakt 1650

B — Parternes anbringender 1650

C — Rettens vurdering 1651

II — Perioden fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983 1653

* Processprog: italiensk.

A — Systemet med regelmæssige møder 1653

a) Den anfægtede retsakt 1653

b) Parternes anbringender 1653

c) Rettens vurdering 1656

B — Prisinitiativerne 1660

a) Den anfægtede retsakt 1660

b) Parternes anbringender 1660

c) Rettens vurdering 1661

C — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne 1663

a) Den anfægtede retsakt 1663

b) Parternes anbringender 1664

c) Rettens vurdering 1665

D — Mængdemål og kvoter 1667

a) Den anfægtede retsakt 1667

b) Parternes anbringender 1669

c) Rettens vurdering 1671

2. Anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1 1680

A — Retlig kvalifikation 1680

a) Den anfægtede retsakt 1680

b) Parternes anbringender 1683

c) Rettens vurdering 1684

B — Konkurrencebegrænsende virkning 1688

a) Den anfægtede retsakt 1688

b) Parternes anbringender 1688

c) Rettens vurdering 1689

C — Påvirkning af handelen mellem medlemsstater 1690

a) Den anfægtede retsakt 1690

b) Parternes anbringender 1691

c) Rettens vurdering 1691

3. Sammenfatning 1692

Spørgsmålet, om sagsøgeren er ansvarlig for overtrædelsen 1692

Begrundelsen 1696

Bøden 1699

1. Forældelse 1699

2. Overtrædelsens varighed 1700

3. Overtrædelsens grovhed 1700

A — Sagsøgerens begrænsede rolle 1700

B — Sagsøgerens betydning på polypropylenmarkedet 1701

C — Hensyntagen til overtrædelsens virkninger 1703

D — Hensyntagen til krisen på polypropylenmarkedet 1705

E — Førstegangsforseelse 1707

F — Aftale eller samordnet praksis 1708

Sagens omkostninger 1709

I sag T-6/89,

Enichem Anic SpA, Palermo (Italien), ved advokaterne G. Guarino og M. Siragusa, Rom, advokat G. Arcidiacono, Milano, og advokat Giuseppe Scassellati Sforzolini, Bologna, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt & Harles, 4, avenue Marie-Thérèse,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved ledende juridisk konsulent A. McClellan, og juridisk konsulent G. Marenco, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Roberto Hayder, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Centre Wagner, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-Traktatens artikel 85 (IV/31.149 — polypropylen, EFT L 230, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af præsidenten, J. L. Cruz Vilaça, og dommerne R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner og K. Lenaerts,

generaladvokat: B. Vesterdorf
justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling, og efter at parterne har afgivet indlæg under den mundtlige forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 10. juli 1991,

afsagt følgende

Dom

Sagsfremstilling

1 Nærværende sag vedrører en beslutning fra Kommissionen, der pålagde femten polypropylenproducenter en bøde for overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1. Det produkt, der er genstand for den anfægtede beslutning (herefter benævnt »beslutningen«), er en af de vigtigste termoplastiske polymerer, som sælges »in bulk«. Polypropylen sælges af producenterne til videreforarbejdning og omdannelse til hel- eller halvfabrikata. De største polypropylenproducenter fremstiller over hundrede forskellige produktkvaliteter og dækker således en lang række forskellige anvendelsesformål. De væsentligste grundkvaliteter benævnes rafia, homopolymerisater til sprøjtestøbning, copolymerisater til sprøjtestøbning, slagfaste copolymerisater og folie. De virksomheder, beslutningen er rettet til, er alle førende producenter i den petrokemiske industri.

2 Det vesteuropæiske marked for polypropylen forsynes næsten udelukkende fra produktionsanlæg i Europa. Før 1977 blev markedet dækket af ti producenter, nemlig Montedison (der ændrede navn til Montepolimeri SpA og senere til Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc og Shell International Chemical Company Ltd (kaldet »de fire store«), der tilsammen havde en markedsandel på 64%, Enichem Anic SpA, Italien, Rhône-Poulenc SA, Frankrig, Alcudia, Spanien, Chemische Werke Hüls og BASF AG, begge Tyskland, og Chemie Linz AG, Østrig. Efter udløbet af de patenter, som Montedison var indehaver af, kom der i 1977 syv nye producenter på det vesteuropæiske marked: Amoco og Hercules Chemicals NV i Belgien, ATO Chimie SA og Solvay & Cie SA i Frankrig, SIR i Italien, DSM NV i Nederlandene og Taqsa i Spanien. Den norske producent Saga Petrokjemi AS & Co. påbegyndte sin virksomhed i midten af 1978 og Petrofina SA i 1980. De nytilkomne producenter havde en officiel produktionskapacitet på tilsammen ca. 480 000 ton, hvilket indebar en betydelig forøgelse af produktionskapaciteten i Vesteuropa, der i en årrække ikke kunne opvejes af stigningen i efterspørgslen. Dette medførte en ringe udnyttelse af produktionskapaciteten, men udnyttelsesgraden steg gradvist fra 60% i 1977 til 90% i 1983. Ifølge beslutningen har udbud og efterspørgsel siden 1982 stort set svaret til hinanden. I størstedelen af referenceperioden (1977-1983) blev polypropylenmarkedet imidlertid betragtet som værende præget af enten lav rentabilitet eller betydelige tab, navnlig som følge af høje faste omkostninger og stigningen i prisen på råstoffet propylen. Det fremgår af beslutningen (8. betragtning), at Montepolimeri SpA i 1983 havde en andel på

18% af det europæiske polypropylenmarked, mens Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd og Hoechst AG hver havde en markedsandel på 11%, Hercules Chemicals NV knap 6%, ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie Linz AG, Solvay & Cie SA og Saga Petrokjemi AS & Co. hver mellem 3% og 5% og Petrofina SA ca. 2%. Der foregik en omfattende handel med polypropylen mellem medlemsstaterne, idet hver af de ti EF-producenter solgte produktet i de fleste, om ikke alle, medlemsstater.

3 Enichem Anic SpA (herefter benævnt »Anic«) var blandt de producenter, der leverede polypropylen til markedet før 1977. På polypropylenmarkedet var selskabet en mellemstor producent med en markedsandel på mellem 2,7% og 4,2%. Selskabet forlod markedet i foråret 1983 efter at have solgt sine polypropylenaktiviteter til Montepolimeri SpA ved udgangen af oktober 1982.

4 Den 13. og 14. oktober 1983 foretog tjenestemænd fra Kommissionen i medfør af artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i Traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter benævnt »forordning nr. 17«), samtidige kontrolundersøgelser hos følgende virksomheder, der fremstillede og leverede polypropylen til Fællesskabets marked:

— ATO Chimie SA, nu Atochem (herefter benævnt »ATO«)

— BASF AG (herefter benævnt »BASF«)

— DSM NV (herefter benævnt »DSM«)

— Hercules Chemicals NV (herefter benævnt »Hercules«)

— Hoechst AG (herefter benævnt »Hoechst«)

— Chemische Werke Hüls (herefter benævnt »Hüls«)

— Imperial Chemical Industries plc (herefter benævnt »ICI«)

— Montepolimeri SpA, nu Montedipe (herefter benævnt »Monte«)

— Shell International Chemical Company Ltd (herefter benævnt »Shell«)

— Solvay & Cie SA (herefter benævnt »Solvay«)

— BP Chimie (herefter benævnt »BP«).

Der blev ikke foretaget kontrolundersøgelser hos Rhône-Poulenc SA (herefter benævnt »Rhône-Poulenc«) eller Enichem Anic SpA.

5 Efter disse kontrolundersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring om oplysninger, ikke blot over for de anførte virksomheder, men også over for følgende virksomheder:

— Amoco

— Chemie Linz AG (herefter benævnt »Linz«)

— Saga Petrokjemi AS & Co., der nu er en del af Statoil (herefter benævnt »Statoil«)

— Petrofina SA (herefter benævnt »Petrofina«)

— Enichem Anic SpA (herefter benævnt »Anic«).

Linz, der er et østrigsk selskab, anfægtede Kommissionens ret til at anmode herom og nægtede at efterkomme begæringen. Kommissionens tjenestemænd foretog herefter i medfør af artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17 kontrolundersøgelser hos Anic og hos Saga's britiske datterselskab, Saga Petrochemicals UK Ltd, samt hos Linz' salgsagenter i Det Forenede Kongerige og Tyskland. Der blev ikke over for Rhône-Poulenc fremsat begæring om oplysninger.

6 Kommissionen konkluderede på grundlag af de oplysninger, der blev tilvejebragt i forbindelse med kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger, at de pågældende producenter fra 1977 til 1983 ved en række prisinitiativer i strid med EØF-Traktatens artikel 85 regelmæssigt havde fastsat målpriser og udviklet et system med årlig kontrol af salgsmængder med henblik på at fordele det til rådighed værende marked ud fra aftalte mængder eller procentsatser. Kommissionen besluttede derfor den 30. april 1984 at iværksætte en procedure i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, og i maj 1984 fremsendte den en skriftlig meddelelse om klagepunkterne til de nævnte virksomheder med undtagelse af Anic og Rhône-Poulenc. Alle de virksomheder, meddelelsen var rettet til, svarede skriftligt.

7 Den 24. oktober 1984 mødtes den af Kommissionen udpegede høringskonsulent med de juridiske rådgivere for de virksomheder, som havde modtaget meddelelsen om klagepunkter, for at aftale den nærmere procedure for den høring, der skulle finde sted som led i den administrative procedure. Høringen skulle påbegyndes den 12. november 1984. Under dette møde meddelte Kommissionen endvidere, at den under henvisning til den argumentation, virksomhederne havde fremført i deres svar på meddelelsen om klagepunkter, straks ville fremsende yderligere bevismateriale vedrørende iværksættelsen af prisinitiativerne som supplement til det bevismateriale, som de allerede var i besiddelse af. Kommissionen fremsendte således den 31. oktober 1984 til virksomhedernes juridiske rådgivere en række dokumenter med kopi af prisinstrukser, som producenterne havde meddelt deres salgskontorer, og tabeller, som gengav dokumenternes indhold. Af hensyn til beskyttelsen af forretningshemmeligheder fastsatte Kommissionen visse betingelser for fremsendelsen af disse dokumenter. Navnlig måtte virksomhedernes salgsafdelinger ikke gøres bekendt med dokumenterne. Advokaterne for flere af virksomhederne afslog imidlertid at efterkomme betingelserne og tilbagesendte dokumenterne inden høringen.

8 På baggrund af de oplysninger, der var fremkommet i de skriftlige svar på meddelelsen om klagepunkter, besluttede Kommissionen at udvide proceduren til også at omfatte Anic og Rhône-Poulenc. Der blev derfor den 25. oktober 1984 til selskaberne fremsendt en meddelelse om klagepunkter svarende til den meddelelse, der var fremsendt til de øvrige femten virksomheder.

9 Den første høringsrunde fandt sted fra den 12. til den 20. november 1984, hvorunder alle virksomheder blev hørt med undtagelse af Shell (der havde nægtet at deltage i enhver høring), Anic, ICI og Rhône-Poulenc (som fandt, at de ikke havde været i stand til at forberede sagen).

10 Under høringen afslog flere virksomheder at tage stilling til de punkter, der var rejst i de dokumenter, som var fremsendt til dem den 31. oktober 1984. De gjorde i denne forbindelse gældende, at Kommissionen væsentligt havde ændret sin argumentation, og at de i hvert fald burde have lejlighed til at fremsætte skriftlige bemærkninger. Andre virksomheder hævdede, at de ikke havde haft tilstrækkelig tid til at gennemgå dokumenterne før høringen. Advokaterne for BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina og Solvay fremsendte en fælles skrivelse herom til Kommissionen den 28. november 1984. Hüls meddelte ved skrivelse af 4. december 1984, at selskabet tilsluttede sig dette synspunkt.

11 Kommissionen fremsendte derfor den 29. marts 1985 en ny række dokumenter, der omfattede prisinstrukser, som virksomhederne havde givet til deres salgskontorer, vedlagt tabeller vedrørende priserne, samt et sammendrag af beviserne vedrørende hvert af de prisinitiativer, med hensyn til hvilke Kommissionen havde dokumenter. Kommissionen opfordrede virksomhederne til at svare herpå, dels skriftligt, dels under en ny høringsrunde, og meddelte, at den frafaldt de betingelser, der var fastsat i første omgang, vedrørende overgivelse af dokumenterne til salgsafdelingerne.

12 Kommissionen svarede ved en anden skrivelse af samme dato på de af advokaterne fremførte argumenter, hvorefter den ikke havde givet en præcis, retlig definition af det påståede kartel i overensstemmelse med Traktatens artikel 85, stk. 1, og den opfordrede virksomhederne til at fremkomme med deres skriftlige og mundtlige bemærkninger.

13 Der fandt en ny høringsrunde sted fra den 8. til den 11. juli 1985 og den 25. juli 1985. Anic, ICI og Rhône-Poulenc fremsatte her deres bemærkninger, og de andre virksomheder (med undtagelse af Shell) kommenterede de punkter, der var rejst i Kommissionens to skrivelser af 29. marts 1985.

14 Udkast til referat af høringerne med den nødvendige dokumentation blev fremsendt til medlemmerne af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål (herefter benævnt »Det Rådgivende Udvalg«) den 19. november 1985 og til virksomhederne den 25. november 1985. Det Rådgivende Udvalg vedtog sin udtalelse ved sit 170. møde den 5. og 6. december 1985.

15 På grundlag af denne procedure vedtog Kommissionen den 23. april 1986 den anfægtede beslutning, der lyder således:

»*Artikel 1*

Anic SpA, ATO Chimie SA (nu Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (nu Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (nu Montedipe), Petrofina SA, Rhône -Poulenc SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay & Cie og Saga Petrokjemi AS & Co. (tilhører nu Statoil) har overtrådt EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, ved:

— for Anic's vedkommende fra omkring november 1977 eller 1978 og til sent i 1982 eller begyndelsen af 1983

— for Rhône-Poulenc's vedkommende fra omkring november 1977 og til udgangen af 1980

— for Petrofina's vedkommende fra 1980 og mindst til november 1983

— for Hoechst's, ICI's, Montepolimeri's og Shell's vedkommende fra omkring midten af 1977 og mindst til november 1983

— for Hercules', Linz', Saga's og Solvay's vedkommende fra omkring november 1977 og mindst til november 1983

— for ATO's vedkommende senest fra 1978 og mindst til november 1983

— for BASF's, DSM's og Hüls' vedkommende fra et tidspunkt mellem 1977 og 1979 og mindst til november 1983

at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der havde sin oprindelse i 1977, og hvorved de producenter, der leverer polypropylen på Fællesskabets område:

a) kontaktede hinanden og regelmæssigt (fra begyndelsen af 1981 to gange om måneden) mødtes på en række hemmelige møder for at drøfte og fastlægge deres forretningspolitik

b) fra tid til anden fastsatte 'målpriser' (eller minimumspriser) for salg af produktet i hver af EF's medlemsstater

c) vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at lette iværksættelsen af sådanne målpriser, omfattende (hovedsagelig) midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om deres leverancer, afholdelse af lokale møder og fra udgangen af 1982 et 'kundeledelsessystem' med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder

d) indførte samtidige prisforhøjelser for at virkeliggøre disse mål

e) delte markedet ved at tildele hver producent et årligt salgsmål eller en årlig 'kvote' (1979, 1980 og i det mindste en del af 1983) eller, i mangel af en endelig aftale for hele året, krævede, at producenterne begrænsede deres salg i hver måned på basis af salget i en foregående periode (1981, 1982).

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder skal omgående bringe den nævnte overtrædelse til ophør (såfremt dette ikke allerede er tilfældet) og skal for fremtiden afstå fra enhver aftale eller samordnet praksis med samme eller tilsvarende mål eller virkning, herunder enhver udveksling af oplysninger af en art, der normalt betragtes som forretningshemmeligheder, hvorved deltagerne direkte eller indirekte informeres om andre individuelle producenters produktion, leverancer, lagre, salgspriser, omkostninger eller investeringer, eller hvorved de kunne overvåge tilslutning til udtrykkelige eller stiltiende aftaler eller samordninger vedrørende priser eller markedsdeling i EF. Enhver udveksling af generelle oplysninger, som producenterne måtte deltage i (f.eks. via Fides), skal være udformet således, at der ikke meddeles oplysninger, hvoraf individuelle producenters adfærd kan udledes, og navnlig skal virksomhederne afstå fra indbyrdes at udveksle enhver yderligere oplysning af relevans for konkurrencen, der ikke er omfattet af den generelle informationsudvekslingsordning.

Artikel 3

For den i artikel 1 fastslåede overtrædelse pålægges nedenstående virksomheder følgende bøder:

i) Anic SpA, en bøde på 750 000 ECU, eller 1 103 692 500 LIT

ii) Atochem, en bøde på 1 750 000 ECU, eller 11 973 325 FF

iii) BASF AG, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 5 362 225 DM

iv) DSM NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 6 657 640 HFL

v) Hercules Chemicals NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 120 569 620 BFR

vi) Hoechst AG, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 19 304 010 DM

vii) Hüls AG, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 5 898 447,50 DM

viii) ICI plc, en bøde på 10 000 000 ECU, eller 6 447 970 UKL

ix) Chemische Werke Linz, en bøde på 1 000 000 ECU, eller 1 471 590 000 LIT

x) Montedipe, en bøde på 11 000 000 ECU, eller 16 187 490 000 LIT

xi) Petrofina SA, en bøde på 600 000 ECU, eller 26 306 100 BFR

xii) Rhône-Poulenc SA, en bøde på 500 000 ECU, eller 3 420 950 FF

xiii) Shell International Chemical Company Ltd, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 5 803 173 UKL

xiv) Solvay & Cie, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 109 608 750 BFR

xv) Statoil, Den Norske Stats Oljeselskab AS (der har overtaget Saga Petrokjemi), en bøde på 1 000 000 ECU, eller 644 797 UKL.

Artikel 4 og 5

(udelades) «.

16 Den 8. juli 1986 blev det endelige referat af høringerne med de af virksomhederne ønskede rettelser, tilføjelser og udeladelser fremsendt til disse.

Retsforhandlinger

17 Sagsøgeren har herefter ved stævning, indleveret til Domstolens Justitskontor den 31. juli 1986, anlagt nærværende sag med påstand om annullation af beslutningen. Tretten af de fjorten andre virksomheder, beslutningen var rettet til, har ligeledes anlagt annullationssøgsmål (sagerne T-1/89 — T-4/89 og T-7/89 — T-15/89).

18 Den skriftlige forhandling har i det hele fundet sted for Domstolen.

19 Domstolen har ved kendelse af 15. november 1989 hjemvist denne sag og de tretten andre sager til Retten, jf. artikel 14 i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (herefter benævnt »Rådets afgørelse af 24. oktober 1988«).

20 Rettens præsident har i henhold til afgørelsens artikel 2, stk. 3, udpeget en generaladvokat.

21 Rettens justitssekretær anmodede ved skrivelse af 3. maj 1990 parterne om at deltage i et uformelt møde med henblik på at tilrettelægge den mundtlige forhandling. Dette møde fandt sted den 28. juni 1990.

22 Ved skrivelse af 9. juli 1990 anmodede Rettens justitssekretær parterne om at fremkomme med deres bemærkninger til, at sagerne T-1/89 — T-4/89 og T-6/89 — T-15/89 eventuelt blev forenet med henblik på den mundtlige forhandling. Ingen af parterne gjorde indsigelse herimod.

23 Retten har herefter ved kendelse af 25. september 1990 besluttet at forene de nævnte sager med henblik på den mundtlige forhandling, idet disse har forbindelse med hinanden, jf. artikel 43 i Domstolens procesreglement, der i henhold til artikel 11, stk. 3, i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 finder tilsvarende anvendelse på proceduren for Retten.

24 Retten har ved kendelse af 15. november 1990 truffet afgørelse vedrørende de anmodninger om fortrolig behandling, der var indgivet af sagsøgerne i sagerne T-2/89, T-3/89, T-9/89, T-11/89, T-12/89 og T-13/89, og har delvis imødekommet disse.

25 Parterne har ved skrivelser indleveret til Rettens Justitskontor i perioden fra den 9. oktober til den 29. november 1990 besvaret de spørgsmål, som Retten havde stillet ved justitssekretærens skrivelser af 19. juli.

26 På grundlag af svarene på spørgsmålene og den refererende dommers rapport har Retten efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse.

27 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens spørgsmål under den mundtlige forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990.

28 Generaladvokaten fremsatte forslag til afgørelse i retsmødet den 10. juli 1991.

Parternes påstande

29 Sagsøgeren, Enichem Anic SpA, har nedlagt følgende påstande:

1) Kommissionens beslutning af 23. april 1986 (IV/31.149 — polypropylen) annulleres helt eller delvis, for så vidt den vedrører sagsøgeren.

2) Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

3) Sagsøgte tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Sagsøgte, Kommissionen, har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Realiteten

30 Retten skal først undersøge sagsøgerens anbringender om, at der er sket tilsidesættelse af retten til kontradiktion, (1) da Kommissionen i meddelelsen om klagepunkter ikke har angivet alle de klagepunkter, der er nævnt i beslutningen, og har pålagt sagsøgeren et kollektivt ansvar, (2) da det endelige referat af høringerne ikke er fremsendt til Kommissionens og Det Rådgivende Udvalgs medlemmer, (3) da sagsøgeren ikke har modtaget høringskonsulentens rapport, og (4) da Kommissionen ikke har taget hensyn til sagsøgerens særlige stilling under den administrative procedure. Retten skal dernæst behandle anbringenderne vedrørende beviset for overtrædelsen. Disse vedrører dels (1) Kommissionens bevismæssige konstateringer, dels (2) anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, på disse faktiske omstændigheder. Det gøres herved gældende, (A) at Kommissionen ikke har kvalificeret overtrædelsen korrekt, (B) at den ikke har vurderet den konkurrencebegrænsende virkning korrekt, og (C) at den ikke har vurderet virkningerne på handelen mellem medlemsstater korrekt. For det tredje skal Retten behandle anbringenderne vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgeren er ansvarlig for overtrædelsen, og for det fjerde anbringenderne vedrørende beslutningens begrundelse. Endelig skal Retten behandle anbringenderne vedrørende fastsættelsen af bøden,

hvorved det gøres gældende, at den (1) er delvis forældet og (2) ikke er passende under hensyn til den påståede overtrædelses varighed og (3) grovhed.

Retten til kontradiktion

1. *Nye klagepunkter og kollektivt ansvar*

31 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen i beslutningen har påberåbt sig klagepunkter over for selskabet, der ikke er nævnt i den specielle del af meddelelsen om klagepunkter, navnlig i beslutningens artikel 1, litra c). Der kan ikke — således som Kommissionen forsøger — pålægges sagsøgeren et ansvar for at have deltaget generelt i kartellet, således at ansvaret indirekte udstrækkes til handlinger, hvorved kartellet blev gennemført, men som ikke direkte kan tilregnes sagsøgeren. Selskabet kan således ikke anses for ansvarlig for de handlinger, der er nævnt i beslutningens artikel 1, litra c), og som ikke direkte kan tilregnes selskabet, således som Kommissionen selv har indrømmet.

32 Det ansvar, der er pålagt sagsøgeren, er derfor hverken i overensstemmelse med de faktiske omstændigheder vedrørende selskabet, der er ført bevis for, eller de klagepunkter, der er nævnt i meddelelsen om klagepunkter, også selv om man tager hensyn til den generelle del af meddelelsen. Formålet med den generelle del er at fastlægge den ramme, inden for hvilken den enkelte virksomheds adfærd befinder sig, og denne del kan kun anses for specielt rettet til sagsøgeren, når selskabets navn faktisk er nævnt, således at de udsagn, der kun omhandler andre producenter, ikke har betydning for selskabet.

33 Sagsøgeren har tilføjet, at i modsætning til, hvad Kommissionen har anført, antydes og forudsættes det i beslutningen, at Anic deltog i alle de handlinger, der er nævnt i artikel 1, på samme måde som de øvrige berørte virksomheder.

34 Kommissionen har anført, at dette argument bygger på en bevidst forkert fortolkning af beslutningens artikel 1. Kommissionen har ikke i denne bestemmelse gjort gældende, at sagsøgeren deltog i alle de nævnte handlinger, men kun at selskabet

deltog i et kartel mellem polypropylenproducenter, som blev udmøntet ved disse handlinger. Sagsøgeren pålægges i beslutningen — på samme måde som de øvrige virksomheder — ikke ansvar for en helhed af særskilte overtrædelser, men for én overtrædelse, der bestod i, at selskabet deltog i en aftale og samordnet praksis med det formål at understøtte priserne på polypropylen. Overtrædelsen blev gennemført ved forskellige foranstaltninger, det set under ét udgør én overtrædelse.

35 Når det er fastslået, at en virksomhed har deltaget i et kartel, kan ansvaret herfor ifølge Kommissionen kun vedrøre kartellet i dets helhed. Det er ikke afgørende for en deltagende virksomheds ansvar, at der føres bevis for, at den faktisk deltog i de enkelte handlinger, der blev iværksat for at nå det fælles mål. Det var derfor unødvendigt i artikel 1 — ud over varigheden af den enkelte virksomheds deltagelse i kartellet — at præcisere, i hvilket omfang den faktisk deltog i de forskellige initiativer, der blev truffet med henblik på gennemførelsen heraf.

36 Retten finder, at de klagepunkter, der er angivet i beslutningens artikel 1, litra c), alle er nævnt i den generelle eller specielle del af meddelelsen om klagepunkter. De midlertidige produktionsbegrænsninger er således behandlet i punkt 67 og 79 i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter, udvekslingen af deltaljerede oplysninger om leverancer i punkt 97 og 101, afholdelsen af lokale møder i punkt 2, litra b), i den specielle del af meddelelsen om klagepunkter, og endelig er systemet med »kundestyring« behandlet i punkt 85-89 i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter.

37 Det bemærkes, at indholdet af den generelle del af meddelelsen om klagepunkter kan gøres gældende over for hver enkelt af de virksomheder, beslutningen er rettet til, herunder sagsøgeren, medmindre det enten i denne meddelelse eller den specielle del af meddelelsen om klagepunkter er anført, at det ikke forholder sig således. Det må imidlertid fastslås, at for så vidt angår sagsøgeren, er dette ikke tilfældet med hensyn til de omhandlede klagepunkter.

38 Hertil kommer, at det fremgår af den generelle del af meddelelsen om klagepunkter — navnlig punkt 1 og 5 — at alle de beskrevne handlinger gøres gældende over for samtlige de virksomheder, beslutningen er rettet til.

39 De klagepunkter, der er nævnt i beslutningens artikel 1, litra c), findes herefter at være meddelt sagsøgeren på behørig måde, og der er således ikke tale om nye klagepunkter.

40 Spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen i beslutningen har fastholdt disse klagepunkter over for sagsøgeren, og hvorvidt de faktiske omstændigheder, der er påberåbt til støtte for disse klagepunkter, i givet fald kan anses for bevist, henhører under Rettens undersøgelse af, om der er ført bevis for overtrædelsen. Det samme gælder med hensyn til sagsøgerens anbringende om, at der i beslutningen er pålagt selskabet et kollektivt ansvar.

2. *Manglende fremsendelse af referatet af høringerne*

41 Sagsøgeren har anført, at der foreligger en sagsbehandlingsfejl, idet hverken Det Rådgivende Udvalgs medlemmer, det medlem af Kommission, der har konkurrencespørgsmål som ansvarsområde, eller Kommissionens andre medlemmer havde det endelige referat af høringerne, før de traf afgørelse.

42 Kommissionen har anført, at Det Rådgivende Udvalgs og Kommissionens medlemmer havde det foreløbige referat af høringerne, der ikke på væsentlige punkter afviger fra det endelige referat.

43 Endvidere har Kommissionen anført, at den ikke var forpligtet til at fremsende referatet til medlemmerne af Det Rådgivende Udvalg, og at repræsentanter for medlemsstaterne i øvrigt deltog i høringerne med undtagelse af Grækenlands og Luxembourgs repræsentanter, der ikke deltog i den anden høringsrunde, Kommissionen gennemførte. Referatet skulle derfor kun erindre Det Rådgivende Udvalgs

medlemmer om, hvad der var blevet fremført. For så vidt angår Kommissionens medlemmer, havde de ikke blot det foreløbige referat, men også virksomhedernes bemærkninger hertil.

44 Herudover har Kommissionen anført, at da Kommissionens og Det Rådgivende Udvalgs medlemmer kunne træffe afgørelse med fuldt kendskab til sagen, havde beslutningen ikke været anderledes, selv om den påståede sagsbehandlingsfejl ikke havde foreligget, og at denne derfor er af underordnet betydning (Domstolens dom af 10.7.1980, sag 30/78, Distillers Company mod Kommissionen, Sml. s. 2229, præmis 26, og forslaget til afgørelse, s. 2290)

45 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at det forhold, at det referat af høringen, der fremsendes til Det Rådgivende Udvalg og Kommissionen, er foreløbigt, kun er en sagsbehandlingsfejl, der kan medføre, at den beslutning, der træffes ved afslutningen af den pågældende procedure, er ugyldig, såfremt dokumentet er affattet på en sådan måde, at adressaterne kan blive vildledt på et afgørende punkt (dom af 15.7.1970, sag 44/69, Buchler mod Kommissionen, Sml. s. 151, præmis 17).

46 For så vidt angår det referat, der er fremsendt til Kommissionen, bemærkes, at denne sammen med det foreløbige referat modtog virksomhedernes bemærkninger hertil, og det må således antages, at Kommissionens medlemmer var orienteret om alle væsentlige forhold, inden de traf afgørelse.

47 Med hensyn til det foreløbige referat, der er fremsendt til Det Rådgivende Udvalg, bemærkes, at sagsøgeren ikke har angivet, på hvilke punkter dette referat ikke loyalt og korrekt gengiver høringerne, og det er således ikke bevist, at det pågældende dokument er affattet på en sådan måde, at Det Rådgivende Udvalgs medlemmer kunne blive vildledt på et afgørende punkt.

48 Anbringendet må derfor forkastes.

3. *Manglende fremsendelse af høringskonsulentens rapport*

49 Sagsøgeren har anført, at selskabet i henhold til reglerne om kontradiktion skulle have haft kendskab til den udtalelse, som høringskonsulenten i henhold til sit mandat skal afgive til generaldirektøren for konkurrence.

50 Kommissionen har anført, at da høringskonsulentens rapport til generaldirektøren for konkurrence afgives af en tjenestemand i Kommissionen, sker det normalt mundtligt, og rapporten er således en del af Kommissionens interne beslutningsproces. Den kan derfor ikke fremsendes til virksomhederne.

51 I øvrigt kræves det ikke i henhold til høringskonsulentens mandat, at rapporten offentliggøres.

52 Endelig har Kommissionen anført, at det vil kunne påvirke høringskonsulentens mulighed for at udtale sig frit og uafhængigt, såfremt hans udtalelser ikke behandles fortroligt. Dette bekræftes af Domstolens kendelse af 11. december 1986 (sag 212/86 R, ICI mod Kommissionen, grund 5-8, ikke trykt i Samling af Afgørelser), hvorefter Domstolen ikke skal tage hensyn til høringskonsulentens rapport ved udøvelsen af sin kontrolfunktion.

53 Det bemærkes, at retten til kontradiktion ikke indebærer, at virksomheder, som er omfattet af en procedure i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, har krav på at kommentere høringskonsulentens rapport, der er et rent internt dokument i Kommissionen. Domstolen har i denne forbindelse udtalt, at rapporten kun er vejledende for Kommissionen, der ikke er forpligtet til at rette sig efter denne, og rapporten derfor ikke har en sådan betydning, at Fællesskabets retsinstanser skal tage hensyn til denne ved udøvelsen af deres kontrolfunktion (kendelse af 11.12.1986, sag 212/86 R, nævnt ovenfor, grund 5-8). Reglerne om kontradiktion er således iagttaget i tilstrækkeligt omfang, når de forskellige instanser, der medvirker ved udarbejdelsen af den endelige beslutning, korrekt er blevet orienteret

om virksomhedernes argumentation i deres svar på de klagepunkter, Kommissionen har meddelt dem, og på det bevismateriale, Kommissionen har påberåbt sig til støtte for klagepunkterne (Domstolens dom af 9.11.1983, sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 7).

54 Det understreges i denne forbindelse, at formålet med høringskonsulentens rapport ikke er at supplere eller korrigere virksomhedernes argumentation, at fremsætte nye klagepunkter eller fremkomme med nyt bevismateriale mod dem.

55 Virksomhederne kan således ikke efter reglerne om kontradiktion kræve høringskonsulentens rapport udleveret med henblik på at kommentere denne (jf. Domstolens dom af 17.1.1984, forenede sager 43/82 og 63/82, VBVB og VBBB mod Kommissionen, Sml. s. 19, præmis 25).

56 Anbringendet må derfor forkastes.

4. *Sagsøgerens særlige stilling under den administrative procedure*

57 Sagsøgeren har anført, at selskabet kom med i den administrative procedure, efter at denne var blevet påbegyndt. Selskabet befandt sig derfor i en særlig situation, der medførte, at det ikke fik fuldt kendskab til de synspunkter, der indtil da var udvekslet som led i den kontradiktoriske procedure.

58 Det bemærkes, at sagsøgeren ikke har angivet, på hvilken måde selskabets særlige stilling under den administrative procedure medførte, at selskabet — således som det har anført — ikke kunne fremføre sine synspunkter vedrørende alle de klagepunkter, som over for selskabet er gjort gældende af Kommissionen i de meddelelser om klagepunkter, der blev fremsendt til det, og vedrørende det bevismateriale, som Kommissionen til støtte for klagepunkterne har nævnt i meddelelserne om klagepunkter eller vedlagt disse.

59 Det forhold, at sagsøgeren ikke deltog i den første høringsrunde, har ikke medført, at selskabet ikke på hensigtsmæssig måde har kunnet tage stilling til de klagepunkter, der er meddelt det, og selskabet kan således ikke gøre gældende, at det ikke er blevet underrettet om de synspunkter, der blev udvekslet mellem Kommissionen og andre virksomheder som led i den kontradiktoriske procedure.

60 Sagsøgerens særlige stilling under den administrative procedure har således ikke medført, at reglerne om kontradiktion er blevet tilsidesat, og klagepunktet må således forkastes.

Beviset for overtrædelsen

61 Det anføres i beslutningen (80. betragtning, første afsnit), at de polypropylenproducenter, der leverede til EF, fra 1977 deltog i et kompleks af planer, ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget inden for rammerne af et system med regelmæssige møder og løbende kontakter. Det tilføjes (80. betragtning, andet afsnit), at producenternes overordnede plan var at mødes og nå til enighed i konkrete anliggender.

62 Det må derfor først undersøges, om Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis, dels (I) for perioden fra november 1977 til udgangen af 1978 eller begyndelsen 1979, dels (II) for perioden fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983, med hensyn til (A) systemet med regelmæssige møder, (B) prisinitiativerne, (C) de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, og (D) fastsættelsen af mængdemål og kvoter. Der skal herved (a) tages hensyn til beslutningen og (b) parternes anbringender, før (c) disse vurderes. Endelig må Retten efterprøve anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, på disse faktiske omstændigheder.

1. *Bevismæssige konstateringer*

I — Perioden fra november 1977 til udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979

A — Den anfægtede retsakt

63 Det anføres i beslutningen (78. betragtning, fjerde afsnit), at systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter blev indført ved udgangen af 1977, men at det ikke er muligt at fastslå den nøjagtige dato for, hvornår hver enkelt producent begyndte at deltage heri. Sagsøgeren, der var blandt de producenter, hvis »opbakning« bag initiativet i december 1977 ikke er bevist, har ifølge beslutningen erkendt at have deltaget i møderne fra starten.

64 Endvidere anføres det i beslutningen (105. betragtning, første og andet afsnit), at det ikke er muligt med sikkerhed at fastslå det nøjagtige tidspunkt for, hvornår hver enkelt producent begyndte at deltage i de regelmæssige plenarmøder. Anic, ATO, BASF, DSM og Hüls kan ikke være begyndt at deltage i foranstaltningerne senere end 1979, da alle fem producenter påviseligt deltog i markedsdelingen eller kvoteordningerne, der for første gang var gældende i dette år.

B — Parternes anbringender

65 Sagsøgeren har anført, at beslutningen er forkert, når det heri anføres, at sagsøgeren deltog i møderne fra november 1977. Kommissionen har således fortolket sagsøgerens svar på begæringen om oplysninger forkert (bilag 27 til den specielle del af meddelelsen til Monte (herefter benævnt »meddelelsen til Monte«), hvortil der henvises i den specielle del af meddelelsen til Anic (herefter benævnt »meddelelsen til Anic«), hvori selskabet dels har oplyst, at møderne begyndte »negli anni '70 intorno al termine di quel periodo« (»i slutningen af 70'erne«), dels for så vidt angår spørgsmålet om, hvornår selskabet begyndte at deltage i møderne, har oplyst, at »si collochi in un momento prossimo all'inizio degli incontri stessi« (»det skete kort efter starten af de omhandlede møder«). Da selskabet ikke længere har dokumenter vedrørende denne periode, var det i god tro, da det oplyste, at det begyndte at deltage i producentmøderne, hvilket ifølge selskabet faktisk skete i 1979, kort efter starten af disse, idet det da antog, at møderne blev påbegyndt omkring 1979, dvs. i slutningen af 70'erne.

66 Endvidere har sagsøgeren anført, at beslutningen er selvmodsigende med hensyn til, hvornår selskabet begyndte at deltage. I 105. betragtning nævnes selskabet således sammen med ATO, BASF, DSM og Hüls, og det erkendes, at der ikke er beviser for Anic's deltagelse før 1979. I konklusionen anføres det derimod, at Anic deltog i overtrædelsen fra november 1977, mens det anføres, at ATO deltog fra 1978 og BASF, DSM og Hüls fra et tidspunkt mellem 1977 og 1979.

67 Kommissionen har anført, at det fremgår af den klare erkendelse i Anic's svar på begæringen om oplysninger, at selskabet begyndte at deltage i producentmøderne omkring november 1977.

68 Endvidere har Kommissionen anført, at sagsøgeren ikke kan trække en sådan erkendelse tilbage, så meget mere som selskabet i sin replik har begrundet denne tilbagetrækning med, at da det besvarede begæringen om oplysninger, havde det ikke Kommissionens dokumenter. Dette tyder på, at sagsøgeren har indrettet sit svar efter det bevismateriale, Kommissionen var i besiddelse af.

C — Rettens vurdering

69 Det bemærkes, at som Kommissionen har erkendt i retsmødet, er det eneste bevis, den har fremført til støtte for, at sagsøgeren deltog i møderne i den omhandlede periode, selskabets svar på begæringen om oplysninger (bilag 27 til meddelelsen til Monte), hvori det anføres:

»Incontri fra i produttori europei di polipropilene sono iniziati negli anni 70 intorno al termine di quel periodo. Non siamo in grado di stabilire con precisione la data in cui è iniziata la partecipazione dell'Anic, ma riteniamo si collochi in un momento prossimo all'inizio degli incontri stessi.«

(»Møderne mellem de europæiske polypropylenproducenter blev påbegyndt i slutningen af 70'erne. Vi kan ikke med sikkerhed oplyse, hvornår Anic begyndte at deltage, men vi mener, at det skete kort efter starten af de omhandlede møder.«)

70 I denne forbindelse bemærkes, at sagsøgerens svar ikke kan anses for en klar erkendelse af at have deltaget i møderne fra november 1977. Sagsøgeren har således givet en efter ordlyden og sammenhængen ganske plausibel fortolkning af sit svar, som også underbygges af ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse). Det anføres således heri, at »chef«- og »ekspert«-møderne blev påbegyndt i slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979, og at sagsøgeren deltog fast i møderne i den periode mellem 1979 og 1983, hvor selskabet var beskæftiget i den vesteuropæiske polypropylenindustri, dvs. efter den omhandlede periode.

71 Hertil kommer, at den tvivl, som Kommissionen har givet udtryk for i selve beslutningen (105. betragtning, andet afsnit) ved at anføre, at Anic, ATO, BASF, DSM og Hüls ikke kan være begyndt at deltage i foranstaltningerne senere end 1979, ligeledes underbygger sagsøgerens fortolkning af selskabets svar på begæringen om oplysninger.

72 Denne tvivl er også kommet til udtryk i den specielle del af meddelelsen om klagepunkter, der er fremsendt til sagsøgeren. Kommissionen har heri blot gengivet Anic's svar på begæringen om oplysninger uden at angive, hvorledes den fortolker dette med hensyn til det præcise tidspunkt for, hvornår Anic begyndte at deltage i møderne. Endvidere er tvivlen kommet til udtryk i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter, hvori Kommissionen ikke har nævnt sagsøgerens navn, for så vidt angår møderne før 1979.

73 Det følger af det anførte, at Kommissionen ikke kan fremlægge noget bevismateriale, der underbygger, at sagsøgeren deltog i overtrædelsen før udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, og den har derfor ikke ført tilstrækkeligt bevis herfor.

II — Perioden fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983

A — Systemet med regelmæssige møder

a) Den anfægtede retsakt

74 Det anføres i beslutningen (18. betragtning, tredje afsnit, 78. betragtning, fjerde afsnit, og 105. betragtning, andet afsnit), at sagsøgeren deltog i systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, idet selskabet deltog fast i møderne til midten eller udgangen af 1982 (19. betragtning, første afsnit, og 78. betragtning, syvende afsnit), hvor selskabet ophørte med at deltage i møderne på grund af en reorganisering af den italienske petrokemiske industri og afhændelsen af dets polypropylenaktiviteter til Monte.

75 Endvidere fremgår det af beslutningen (21. betragtning), at formålet med de regelmæssige møder navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål og at sikre producenternes overholdelse heraf.

b) Parternes anbringender

76 Sagsøgeren har erkendt, at selskabet begyndte at deltage i møderne omkring 1979, men har anført, at Kommissionen kun har ført bevis for, at selskabet deltog i ét møde, der blev afholdt i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), og at selskabet sandsynligvis er ophørt med at deltage i møderne i begyndelsen af 1982 på grund af situationen i den italienske kemiske industri, således som det fremgår af referatet af flere møder i 1982. Det anføres således i referatet af et møde den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), at Anic / SIR ikke deltog mere, mens andre producenter blot er anført som fraværende. Det fremgår ligeledes af referatet af et møde den 2. september 1982 (bilag 30 til den generelle meddelelse), at Anic ikke længere deltog, og at selskabet blev betragtet som urostifter, hvilket også fremgår af referatet af et møde den 2. november 1982 (bilag 32 til den generelle meddelelse). Det skyldes en fejl, at Anic i svaret på begæringen om oplysninger (bilag 27 til meddelelsen til Monte) oplyste at have deltaget i et møde i oktober 1982. I betragtningerne til beslutningen har Kommissionen i øvrigt selv erkendt, at Anic ikke deltog i møderne »efter omtrent midten eller udgangen af 1982« (beslutningens 19. betragtning).

77 Sagsøgeren har anført, at det forhold, at selskabets navn nævnes i tabeller og lister, der er vedlagt mødereferaterne, ikke er et afgørende bevis for, at selskabet deltog i møderne. Sammenlignes oplysningerne i tabellerne, fremgår det således klart, at disse er de samme, for så vidt angår den periode, hvor Anic synes at have været til stede ved møderne, som for den periode, hvor selskabet afgjort ikke var til stede.

78 Sagsøgeren har tilføjet, at der i mange af disse tabeller henvises samlet til Anic og SIR, som om de to selskaber var én virksomhed, selv om der var hård konkurrence mellem dem, og Anic har aldrig accepteret, at man gav indtryk af, at de var én virksomhed.

79 Endvidere har sagsøgeren anført, at selskabet kun deltog rent passivt i møderne i den omhandlede periode, og at de dokumenter, Kommissionen har fremlagt til støtte for det modsatte — nemlig de tabeller og lister, der er vedlagt referater fra producentmøderne, og hvori Anic og SIR nævnes samlet — ikke har bevisværdi.

80 Hertil kommer, at sagsøgeren i mødereferaterne, f.eks. i referatet af mødet den 21. september og den 2. november 1982 (bilag 30 og 32 til den generelle meddelelse), fremstilles som et problem og en urostifter, over for hvem man nødvendigvis måtte udøve pression. Dette viser, at selskabet havde en konkurrencepræget og selvstændig adfærd på markedet.

81 Sagsøgeren har videre gjort gældende, at selskabet kun deltog sporadisk i møderne, mens Kommissionens klagepunkt forudsætter, at der føres bevis for, at selskabet deltog fast i møderne, for at der kan være tale om en overtrædelse. Selskabet har herved henvist til, at beslutningen på to punkter er selvmodsigende. I 18. betragtning anføres det således, at Anic deltog fast i møderne, mens selskabet ikke nævnes blandt de faste mødedeltagere i 37. betragtning, andet afsnit. Endvidere nævnes det kun, at Anic deltog i to møder i januar 1981 (33. betragtning, tredje afsnit), samtidig med, at det anføres, at der blev afholdt 55 møder fra september 1979 til september 1983 (tabel 3 i bilaget til beslutningen).

82 Kommissionen har anført, at sagsøgeren ophørte med at deltage i møderne i midten eller ved udgangen af 1982. Til støtte herfor har Kommissionen henvist til selskabets svar på begæringen om oplysninger, hvori det anføres:

»Ci risulta che l'ultima partecipazione dell'Anic a una riunione di quel tipo dati dal mese di ottobre 1982 a Zurigo.«

(»Vi mener, at Anic sidste gang deltog i et møde af denne karakter i oktober 1982 i Zürich.«)

Denne indrømmelse underbygges af, at Anic i september 1982 deltog i fastsættelsen af kvoter for 1983, således som det fremgår af to dokumenter, der blev fundet hos ICI (bilag 73 og 76 til den generelle meddelelse).

83 Kommissionen har tilføjet, at det forhold, at det i referatet af møderne den 13. maj, den 21. september og den 2. november 1982 (bilag 24, 30 og 32 til den generelle meddelelse), hvortil sagsøgeren har henvist, anføres, at »Anic / SIR no longer come« (»Anic / SIR deltager ikke længere«), at »Anic were seen as a problem« (»Anic blev anset for et problem«), at »pressure was needed« (»der måtte udøves pression«) over for Anic, og at »Anic were alleged to be a nuisance« (»Anic blev anset for en pestilens«), ikke kan fritage sagsøgeren for ansvar. Man må således ikke forveksle overholdelsen af de regler, der er aftalt i et kartel, med deltagelsen i dette, og referaterne vedrører en periode, hvor sagsøgeren var begyndt ikke længere at deltage i møderne.

84 Kommissionen har anført, at den, der deltager i møder, hvis formål er at fastsætte målpriser og kvoter, ikke kan påberåbe sig, at vedkommende har indtaget en fuldstændig passiv holdning under møderne. Sondringen mellem den blotte tilstedeværelse ved møderne og accepten af de beslutninger, der træffes ved disse, er ikke relevant. En virksomheds deltagelse i møderne — også selv om den er rent passiv — er således tilstrækkelig til, at konkurrenterne kan gå ud fra, at virksomheden har påtaget sig at følge den i fællesskab fastlagte linje, og til, at virksomheden må udsætte sig for konkurrenternes kritik, såfremt den fraviger den fælles linje.

85 Hertil kommer ifølge Kommissionen, at ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse), hvori sagsøgeren er medtaget blandt de faste deltagere i møderne, viser, at selskabet ikke kun deltog sporadisk i møderne. Det er Kommissionens opfattelse, at Anic var fast til stede ved møderne til midten af 1982 og ikke kun til begyndelsen af dette år. Når Kommissionen ikke har kunnet udarbejde en fuldstændig liste over de møder, sagsøgeren deltog i, skyldes det, at selskabet i modsætning til andre producenter ikke længere var i besiddelse af rejseafregninger for de medarbejdere, der var sendt til møderne.

86 Endelig har Kommissionen for fuldstændighedens skyld påpeget, at Anic's og SIR's navne — i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført — ikke er knyttet sammen i de forskellige dokumenter.

c) Rettens vurdering

87 Det bemærkes, at det fremgår af sagsøgerens svar på begæringen om oplysninger (bilag 27 til meddelelsen til Monte) sammenholdt med ICI's svar (bilag 8 til den generelle meddelelse), at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at Anic deltog i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979.

88 For så vidt angår tidspunktet for, hvornår sagsøgeren begyndte at deltage i møderne, bemærkes, at det i ICI's svar på begæringen om oplysninger anføres, at sagsøgeren — i modsætning til to andre producenter — var blandt de faste deltagere i »chef«- og »ekspert«-møderne fra 1979. Svaret må forstås således, at det viser, at sagsøgeren fra starten deltog i systemet med »chef«- og »ekspert«-møder, der blev påbegyndt i slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979.

89 ICI's svar på begæringen om oplysninger bekræftes på dette punkt af den fortolkning, som sagsøgeren i de processkrifter, selskabet har indgivet til Retten, selv har givet af sit svar på begæringen om oplysninger, idet selskabet har henvist til beslut-

ningens 105. betragtning, andet afsnit. Selskabet har således angivet, at det eneste sikre tidspunkt for, hvornår selskabet begyndte at deltage i møderne, er 1979.

90 For så vidt angår tidspunktet for, hvornår sagsøgeren ophørte med at deltage i møderne, bemærkes, at Kommissionen i beslutningen (19. betragtning, første afsnit, og 78. betragtning, syvende afsnit) har erkendt, at der er tvivl om den nøjagtige dato, og den har i de processkrifter, der er indgivet til Retten, erkendt, at sagsøgeren ikke efter maj 1982 deltog fast i møderne. Endvidere har Kommissionen i retsmødet erkendt, at sagsøgeren i september 1982 ikke længere deltog i møderne.

91 Endvidere fremgår det af referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), at det blev oplyst på dette møde, at sagsøgeren ikke længere deltog. Dette underbygges af referaterne af de følgende møder, hvori sagsøgeren ikke længere er anført som deltager, bortset fra referatet af mødet den 9. juni 1982 (bilag 25 til den generelle meddelelse), hvoraf det fremgår, at sagsøgeren gav ophavsmanden til dette referat præcise tal vedrørende selskabets salg i april og maj 1982.

92 Hvad angår sagsøgerens deltagelse i et møde i oktober 1982, bemærkes, at sagsøgeren først angav i svaret på begæringen om oplysninger, at selskabet deltog i dette møde, men nu har gjort gældende, at denne oplysning sandsynligvis er forkert, hvilket selskabet allerede anførte i svaret på meddelelsen om klagepunkter.

93 I denne forbindelse bemærkes, at referatet af det omhandlede møde (bilag 31 til den generelle meddelelse) viser, at sagsøgeren i lighed med de spanske producenter, Hercules, Amoco og BP under dette møde — i modsætning til mødet den 9. juni 1982 — ikke gav oplysninger om selskabets salg i september 1982. Ud for selskabets og de øvrige nævnte producenters navne er således anført »est.«, hvilket notorisk betyder »estimation«.

94 Det må derfor fastslås, at sagsøgeren fejlagtigt angav i svaret på begæringen om oplysninger, at selskabet deltog i mødet den 6. oktober 1982.

95 For så vidt angår spørgsmålet om, hvor fast sagsøgeren deltog i de regelmæssige møder, finder Retten, at Kommissionen med rette har udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger, at selskabet deltog fast i møderne fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til midten af 1982.

96 Det er endvidere med rette, at Kommissionen på grundlag af de oplysninger, som ICI gav i svaret på begæringen om oplysninger, og som underbygges af en række mødereferater, fandt, at mens sagsøgeren stadig var beskæftiget på markedet, var formålet med møderne navnlig at fastsætte målpriser og salgsmål. Det anføres således i svaret: »'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...«, og »A number of proposals for the volume of individual producers were discussed at meetings« ('Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«, og »En række forslag med hensyn til de forskellige producenters salgsmængder blev diskuteret på møderne«).

97 Hertil kommer, at omtalen i ICI's svar på begæringen om oplysninger af, at der — ud over »chef«-møderne — også blev foranstaltet møder for markedsførings-»eksperter« fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, viser, at drøftelserne vedrørende fastsættelse af målpriser og salgsmål blev mere og mere konkrete og præcise, mens »cheferne« i 1978 alene havde udviklet selve systemet med målpriser.

98 Endvidere har Kommissionen med rette udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger, hvori det anføres:

»Only 'Bosses' and 'Experts' meetings came to be held on a monthly basis... By late 1978/early 1979 it was determined that the *'ad hoc'* meetings of Senior Managers should be supplemented by meetings of lower level managers with more marketing knowledge«

(»Kun 'chef'- og 'ekspert'-møderne blev afholdt månedsvis... I slutningen af 1978/begyndelsen af 1979 blev det besluttet, at *'ad hoc'*-møderne for overordnede ledere skulle suppleres med møder for ledere på et lavere niveau med større kendskab til markedsføring«),

og af mødernes karakter og formål, at disse var led i et system med regelmæssige møder.

99 Herudover bemærkes, at sagsøgerens udtalelse om, at selskabet kun deltog passivt i møderne, afkræftes af, at det gav oplysninger om sine månedlige salgsmængder udtrykt i ton, som det var tilfældet ved mødet den 9. juni 1982 (bilag 25 til den generelle meddelelse). Endvidere er sagsøgerens navn nævnt i forskellige tabeller (bilag 55-62 til den generelle meddelelse), og oplysningerne i disse tabeller må være givet af sagsøgeren i forbindelse med de møder, selskabet deltog i. De fleste sagsøgere har således erkendt i deres svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at det ikke var muligt at opstille de tabeller, der blev fundet hos ICI, ATO og Hercules, på grundlag af statistikker fra Fides-systemet, og ICI har i sit svar på begæringen om oplysninger vedrørende en af disse tabeller oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«).

100 Kommissionen har herefter ført tilstrækkeligt bevis for, *at* sagsøgeren deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter fra slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til midten af 1982, *at* formålet med møderne navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål, *at* de var led i et system, og *at* sagsøgeren ikke kun

deltog passivt i møderne. Kommissionen har imidlertid ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at selskabet deltog i møderne efter midten af 1982.

B — Prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

101 Det anføres i beslutningen (28.-46. betragtning), at et system med fastsættelse af målpriser blev gennemført ved prisinitiativer, hvoraf fem har kunnet identificeres i den omhandlede periode. Det første varede fra juli til december 1979, det andet fra januar til maj 1981, det tredje fra august til december 1981, det fjerde fra juni til juli 1982 og det femte fra september til november 1982.

102 Sagsøgerens navn anføres i denne forbindelse i beslutningen (33. betragtning) alene med det formål at gøre gældende, at selskabet deltog i to møder i januar 1981, hvorunder det viste sig nødvendigt at gennemføre en prisforhøjelse, der i december 1980 var besluttet til den 1. februar 1981, på grundlag af en rafia-pris på 1,75 DM / kg. Prisforhøjelsen skulle gennemføres i to trin, således at den oprindeligt vedtagne forhøjelse skulle anvendes fra den 1. februar, og en ny prisforhøjelse skulle »uden undtagelse« gennemføres fra den 1. marts.

103 Det erkendes i beslutningen (77. betragtning, andet afsnit), at sagsøgeren ikke har fremlagt nogen prisinstrukser, men det anføres, at mødereferater og andet materiale viser, at sagsøgeren deltog fast i de møder, hvor prisinitiativerne blev drøftet og vedtaget.

b) Parternes anbringender

104 Sagsøgeren har ikke gjort gældende, at selskabet overhovedet ikke deltog i prisinitiativerne, men har anført, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at selskabet deltog i disse initiativer. Kommissionen har således ikke konkret kunnet påvise, hvilke møder selskabet deltog i, og har ikke kunnet finde prisinstrukser fra sagsøgeren til selskabets salgskontorer.

105 Videre har sagsøgeren anført, at selskabets priser altid har været forskellige fra målpriserne, at det aldrig har haft prislister for polypropylen, og at de priser, selskabets salgskontorer anvendte, var resultatet af en selvstændig vurdering af markedet, hvorved der blev taget hensyn til konkurrencevilkårene.

106 Kommissionen har af det forhold, at sagsøgeren deltog i møder, der primært vedrørte fastlæggelse af målpriser, udledt, at selskabet også deltog i prisinitiativerne.

107 Endvidere har Kommissionen anført, at når den ikke har kunnet fremlægge yderligere bevismateriale, skyldes det, at sagsøgeren ikke har gemt materiale vedrørende denne periode. Ifølge Kommissionen kan selskabet ikke frigøre sig for ethvert ansvar ved blot at benægte, at der findes skriftligt materiale vedrørende prisinstrukser, idet selskabet ikke har benægtet at have deltaget i producentmøderne.

108 Endelig har Kommissionen anført, at det forhold, at møderne blev fulgt op af enslydende prisinstrukser fra de forskellige producenter, viser, at det ikke kun drejede sig om informationsmøder, men at mødernes formål derimod var at koordinere producenternes adfærd på markedet med hensyn til priser.

c) Rettens vurdering

109 Retten finder, at det fremgår af referaterne af de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, at de producenter, der deltog i møderne, dér blev enige om de prisinitiativer, der er nævnt i beslutningen. Det anføres således i referatet af to møder i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse):

»Whilst all the evidence pointed to actual prices not reaching the previous target levels in February it was agreed that the DM 1.75 target should remain and that DM 2.00 should be introduced without exception in March«

(»Mens alt tydede på, at de faktiske priser ikke ville nå op på det tidligere aftalte mål i februar, blev det aftalt, at målprisen på 1,75 DM skulle fastholdes, og at 2,00 DM skulle gælde uden undtagelse i marts«).

110 Da der er ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog fast i disse møder fra slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til midten af 1982, kan selskabet ikke gøre gældende, at det ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev besluttet, planlagt og kontrolleret dér, uden at fremkomme med indicier til støtte herfor. Da sagsøgerne ikke er fremkommet med sådanne indicier, er der ingen grund til at antage, at selskabet — modsat de øvrige mødedeltagere — ikke tilsluttede sig initiativerne.

111 Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgeren har henvist til to argumenter til støtte for, at selskabet ikke deltog i de aftalte prisinitiativer. For det første har selskabet anført, at det kun deltog passivt i møderne, og for det andet, at det på ingen måde tog hensyn til resultatet af møderne ved fastlæggelsen af sin adfærd på markedet angående priser. Hvis der har kunnet konstateres en vis ensartethed i selskabets og andre producenters adfærd, skyldes det udviklingen i råvareprisen og en normal adfærd hos en lille producent på et marked, der er domineret af »de fire store«.

112 Ingen af disse argumenter kan anses for indicium for, at sagsøgeren — således som selskabet påstår — ikke tilsluttede sig de aftalte prisinitiativer. Retten henviser i denne forbindelse til, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren ikke kun deltog passivt i møderne, således at der ikke i de faktiske omstændigheder er støtte for sagsøgerens første argument. Med hensyn til det andet argument bemærkes indledningsvis, at selv om der med hensyn til de faktiske omstændigheder var holdepunkter for dette argument, ville det ikke udelukke, at sagsøgeren havde deltaget i fastsættelsen af målpriser ved møderne, men det ville kun indebære, at sagsøgeren ikke havde gennemført resultatet af disse møder. Det anføres i øvrigt ikke i beslutningen, at sagsøgeren anvendte priser, der altid svarede til de målpriser, som var aftalt på møderne, og det gøres således heller ikke i den anfægtede retsakt til støtte for, at sagsøgeren deltog i fastsættelsen af målpriser, gældende, at selskabet gennemførte resultatet af møderne.

113 Endvidere bemærkes, at selv om Kommissionen ikke har kunnet finde prisinstrukser fra sagsøgeren og således ikke kan føre bevis for, at sagsøgeren iværksatte prisinitiativerne, eller for en vis ensartethed i adfærd, er der ingen grund til at betvivle, at sagsøgeren deltog i prisinitiativerne.

114 Det tilføjes, at Kommissionen med rette har udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger, at disse prisinitiativer var led i et system med fastsættelse af målpriser. Det anføres således, at

»'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...«

(»'Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«).

115 Kommissionen har således ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de prisinitiativer, som er nævnt i 29.-39. betragtning til beslutningen, og at disse initiativer var led i et system. Da Kommissionen imidlertid ikke har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i de regelmæssige møder i andet halvår af 1982, har den heller ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i det prisinitiativ, der er nævnt i 40.-46. betragtning til beslutningen.

C — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

116 Det anføres i beslutningen [artikel 1, litra c), og 27. betragtning, jf. også 42. betragtning], at sagsøgeren sammen med de øvrige producenter vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at fremme iværksættelsen af målpriserne, såsom midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om leverancer, afholdelse af lokale møder og fra slutningen af september 1982 et »kontostyringssystem« med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder.

117 For så vidt angår systemet med »kontostyring« (»account management«), som i den seneste og mest udviklede form fra december 1982 er kendt under navnet »kontoledelse« (»account leadership«), blev sagsøgeren på samme måde som de øvrige producenter udpeget til koordinator (»leader«) for mindst én stor kunde, således at selskabet hemmeligt skulle koordinere kundens forbindelser til dens leverandører. Som led i systemet fandt man frem til kunder i Belgien, Italien, Tyskland og Det Forenede Kongerige, og for hver af disse blev der udpeget en »koordinator«. I december 1982 blev der foreslået en mere generel anvendelse af dette system, idet der for hver større kunde blev udpeget en »kundeadministrator« (»account leader«), som skulle lede, drøfte og organisere prisændringer. Andre producenter, der jævnligt handlede med den pågældende kunde, blev betegnet som »participanter« (»contenders«) og samarbejdede med »administratoren« ved tilbudsgivning til den pågældende kunde. For at beskytte »administratoren« og »participanterne« skulle andre producenter, som kunden rettede henvendelse til, tilbyde priser, der lå over målprisen. ICI hævder, at systemet brød sammen efter nogle måneder, hvor det kun havde fungeret delvis og ineffektivt, men i beslutningen anføres det, at det fremgår af det fuldstændige referat af mødet den 3. maj 1983, at der på det tidspunkt foregik intensive drøftelser om enkelte kunder og om de priser, hver enkelt producent tilbød eller skulle tilbyde dem, samt om de leverede eller bestilte mængder.

b) Parternes anbringender

118 Sagsøgeren har anført, at det er vanskeligt at forstå, hvorpå Kommissionen bygger sit anbringende om, at selskabet har deltaget i en midlertidig produktionsbegrænsning, en detaljeret informationsudveksling om leverancer og afholdelse af lokale møder. Ifølge sagsøgeren har Kommissionen ikke noget bevis for, at selskabet deltog i disse aktiviteter. Selskabet har således altid udnyttet produktionskapaciteten maksimalt, bortset fra nedgange som følge af strejker i 1980 og 1981 og tekniske uheld i 1980 og 1981. I de referater, der er udarbejdet af en medarbejder hos ICI, er der ikke omtalt oplysninger om sagsøgerens leverancer. Der er kun nævnt oplysninger om markedsandele, og disse er næsten altid anført samlet for Anic og SIR. Endvidere anføres det ikke i beslutningen, at sagsøgeren deltog i lokale møder, eller at der skulle være afholdt sådanne møder i Italien.

119 For så vidt angår sagsøgerens deltagelse i systemet med »kontostyring«, har selskabet anført, at dette system blev udviklet på et tidspunkt, hvor det ikke længere deltog i møderne.

120 Kommissionen har anført, at klagepunkterne vedrørende midlertidig produktionsbegrænsning og afholdelse af lokale møder er nævnt i punkt 71 og 43 i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter, og at den detaljerede udveksling af oplysninger om leverancer er omtalt i 56.-59. betragtning til beslutningen, der vedrører midlertidige foranstaltninger med henblik på at begrænse salgsmængderne i 1981 og 1982. For så vidt angår systemet med »kontostyring«, har Kommissionen anført, at den aldrig har villet gøre gældende, at sagsøgeren er ansvarlig herfor, og derfor er det ikke nævnt i meddelelsen om klagepunkter.

c) Rettens vurdering

121 Det bemærkes, at 27. betragtning til beslutningen, sammenholdt med 26. betragtning, andet afsnit, må fortolkes således, at det ikke gøres gældende, at hver producent enkeltvis påtog sig at træffe alle de foranstaltninger, der er nævnt dér, men at de enkelte producenter på forskellige tidspunkter ved møderne sammen med de øvrige producenter vedtog en helhed af foranstaltninger, som er nævnt i beslutningen, og som gik ud på at skabe gunstige betingelser for en prisforhøjelse, navnlig ved kunstigt at reducere udbuddet af polypropylen. Gennemførelsen af de enkelte foranstaltninger i denne helhed blev fordelt i henhold til en aftale mellem de forskellige producenter på grundlag af deres særlige situation.

122 Det må fastslås, at Kommissionen ikke har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i de møder, hvor denne helhed af foranstaltninger blev vedtaget (navnlig mødet den 13. maj, den 2. og 21. september og den 2. december 1982 (bilag 24, 29, 30 og 33 til den generelle meddelelse)), og den har derfor heller ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren tilsluttede sig denne helhed af foranstaltninger.

123 Der er herefter for det første ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i systemet med »kontostyring«. Kommissionen har i denne forbindelse angivet i svarskriftet, at den aldrig har villet gøre gældende, at sagsøgeren er ansvarlig herfor. Det må imidlertid fastslås, at en sådan begrænsning af de klagepunkter, der gøres gældende over for sagsøgeren, hverken fremgår af beslutningen eller af meddelelsen om klagepunkter. Kommissionen har i således i beslutningen (19. betragtning, første afsnit, og 78. betragtning, syvende afsnit) ladet det henstå som muligt, at sagsøgeren deltog i møderne i anden halvdel af 1982, hvilket indebærer, at den ligeledes må have lagt til grund, at sagsøgeren i givet fald deltog i de foranstaltninger, der er beskrevet i 27. betragtning til beslutningen. Disse foranstaltninger blev

nemlig truffet ved disse møder, og de er uden forbehold gjort gældende over for alle de producenter, der deltog i de regelmæssige møder. I den generelle del af meddelelsen om klagepunkter anføres det nærmere i punkt 85, at »producenterne indførte et system med henblik på kunde for kunde at gennemføre de fastlagte prisforhøjelser«, og der er hverken i denne meddelelse eller den specielle del af meddelelsen om klagepunkter til sagsøgeren nogen begrænsning af dette klagepunkt i forhold til selskabet.

124 For det andet er der heller ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i foranstaltninger med henblik på begrænsning af produktionen. Kommissionen har i svarskriftet fastholdt dette klagepunkt over for sagsøgeren, idet den har henvist til punkt 71 i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter (der er rettelig tale om punkt 67 og 79), mens Kommissionen i retsmødet har anført, at det aldrig er blevet gjort gældende over for sagsøgeren, at selskabet direkte deltog i denne markedsadfærd.

125 Endvidere har Kommissionen anført, at dens klagepunkt vedrørende udvekslingen af oplysninger om salg, der ligeledes er omtalt i 27. betragtning til beslutningen, med hensyn til de faktiske omstændigheder hører sammen med klagepunktet vedrørende kvoter i 1981 og 1982 [beslutningens artikel 1, litra e)], og det må derfor undersøges sammen med dette klagepunkt.

126 For så vidt angår sagsøgerens deltagelse i lokale møder, har Kommissionen i retsmødet anført, at den ikke har påberåbt sig dette klagepunkt over for sagsøgeren. I 20. betragtning til beslutningen opregnes det således, over for hvilke af producenterne dette klagepunkt gøres gældende, og sagsøgeren er ikke blandt disse. Det må derfor fastslås, at dette klagepunkt ikke er påberåbt over for sagsøgeren i den anfægtede retsakt.

127 Det følger af det anførte, at Kommissionen ikke har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de i beslutningen nævnte foranstaltninger, som skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, for så vidt det i beslutningen gøres gældende, at selskabet deltog i disse.

D — Mængdemål og kvoter

a) Den anfægtede retsakt

128 Det anføres i beslutningen (31. betragtning, tredje afsnit), at der på mødet den 26. og 27. september 1979 »var enighed om behovet for en fast kvoteordning«, og der henvises i referatet af mødet til en ordning, der var blevet foreslået eller vedtaget i Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder.

129 Endvidere anføres det i beslutningen (52. betragtning), at der før august 1982 blev foretaget forskellige former for markedsopdeling. Hver producent fik tildelt en procentvis andel af det anslåede marked, men der fandt på dette stadium ingen systematisk, forudgående begrænsning af den samlede produktion sted. Overslag over det samlede marked måtte derfor løbende revideres, og hver producents salg i absolutte mængder måtte tilpasses til den tildelte procentsats.

130 For 1979 blev der for hver enkelt producent fastsat mængdemål (i ton), der i det mindste delvis var baseret på deres faktiske salg i de foregående tre år. Tabeller fundet hos ICI viser det »reviderede mål« for hver enkelt producent for 1979 sammenholdt med de pågældende producenters faktiske salg i Vesteuropa i denne periode (54. betragtning til beslutningen).

131 I slutningen af februar 1980 blev producenterne enige om mål — igen udtrykt i ton — for 1980 på basis af et anslået årligt marked på 1 390 000 ton. Ifølge beslutningen (55. betragtning) blev der hos ATO og ICI fundet en række tabeller med de »fastsatte mål« for hver producent for 1980. Det oprindelige overslag på 1 390 000 ton viste sig at være for optimistisk. Hver producents kvote måtte derfor reduceres, så kvoterne kom til at stemme overens med et samlet forbrug i 1980 på kun 1 200 000 ton. Bortset fra ICI og DSM svarede producenternes faktiske salg i det væsentlige til deres mål.

132 Ifølge beslutningen (56. betragtning) var markedsdelingen for 1981 genstand for lange og komplicerede forhandlinger. Ved møderne i januar 1981 enedes man om,

at hver producent som en midlertidig foranstaltning med det formål at lette iværksættelsen af prisinitiativet for februar til marts skulle begrænse sit månedlige salg til 1/12 af 85% af 1980-målet. Med henblik på at få fastlagt en mere permanent ordning oplyste hver producent på møderne, hvilken mængde han håbede at kunne sælge i løbet af 1981. Sammenlagt var disse »ønskede mængder« imidlertid langt større end den forventede efterspørgsel. Trods flere kompromisforslag fra Shell og ICI blev der ikke opnået enighed om en endelig kvoteaftale for 1981. Som en nødløsning gik producenterne ud fra den enkelte producents kvote i det foregående år som teoretisk grundlag og indberettede deres faktiske salg i hver måned på møderne. Det faktiske salg blev således kontrolleret på grundlag af en teoretisk opdeling af det disponible marked, der var baseret på 1980-kvoterne (57. betragtning til beslutningen).

133 Det anføres i beslutningen (58. betragtning), at der for 1982 blev fremsat komplicerede forslag til kvoteordninger, der gik ud på at nå frem til en rimelig afvejning af forskellige faktorer, såsom hidtidige salgsresultater, ønsker og disponibel kapacitet. Det samlede marked, der skulle deles mellem producenterne, blev anslået til 1 450 000 ton. Nogle producenter fremlagde detaljerede planer til markedsdelingsordninger, mens andre nøjedes med blot at oplyse, hvad de forventede at kunne sælge. Monte og ICI forsøgte ved mødet den 10. marts 1982 at nå frem til en aftale. Det fremgår imidlertid af beslutningen (58. betragtning, sidste afsnit), at man som i 1981 ikke nåede frem til nogen endelig aftale. I årets første halvdel aflagde hver producent beretning om sin månedlige omsætning på møderne, og omsætningen blev sammenholdt med den pågældendes procentvise andel af salget i det foregående år. Ifølge beslutningen (59. betragtning) fortsatte forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteordning for 1983 på mødet i august 1982, og ICI førte bilaterale forhandlinger med hver af producenterne om denne nye ordning. Indtil der kunne indføres en sådan kvoteordning, blev producenterne opfordret til i anden halvdel af 1982 at begrænse deres månedlige salg til deres faktiske, procentvise andel af det samlede marked i de første seks måneder af 1982. I 1982 havde markedsandelene således nået en vis balance, og i forhold til de tidligere år var de stabile for de fleste producenters vedkommende.

134 Ifølge beslutningen (60. betragtning) opfordrede ICI for 1983 alle producenter til at meddele størrelsen af den kvote, de selv ønskede tildelt, og foreslå, hvilken procentdel de øvrige producenter burde have tildelt. Monte, Anic, ATO, DSM, Linz, Saga og Solvay fremsatte hver især detaljerede forslag, ligesom de tre tyske producenter fremsatte et fælles forslag gennem BASF. De forskellige forslag blev behandlet på edb for at få beregnet et gennemsnit, der blev sammenholdt med de

enkelte producenters ønskede markedsandel. ICI kunne på grundlag heraf fremsætte forslag til retningslinjerne for en ny rammeaftale for 1983. Disse forslag blev drøftet på møderne i november og december 1982. Ved mødet den 2. december 1982 blev der diskuteret et forslag, der i første omgang kun dækkede årets første kvartal. Det fremgår af referatet af dette møde, der blev udarbejdet af ICI, at ATO, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Monte og Solvay samt Hercules fandt deres tildelte kvote »acceptabel« (63. betragtning til beslutningen). Oplysningerne underbygges af notater fra en telefonsamtale, ICI førte med Hercules den 3. december 1982.

135 Endelig anføres det i beslutningen (77. betragtning, andet afsnit i. f.), at dokumentationen vedrørende kvoteordningerne viser, at sagsøgeren deltog fuldt ud i disse ordninger i den periode, selskabet var beskæftiget på polypropylenmarkedet, og at selskabet stadig deltog i kvoteordningerne i det mindste i første kvartal 1983 (78. betragtning, syvende afsnit).

b) Parternes anbringender

136 Hvad angår perioden fra 1979 til 1982, har sagsøgeren anført, at de tabeller, Kommissionen har nævnt (bilag 55-62 til den generelle meddelelse), er udarbejdet af udenforstående og ikke af selskabet selv. De kan derfor kun være udtryk for ophavsmandens opfattelse og er på ingen måde et afgørende bevis for, at sagsøgeren deltog i udarbejdelsen af disse, eller at deres indhold er i overensstemmelse med de faktiske forhold.

137 Ifølge sagsøgeren har det af to grunde ikke bevismæssig betydning, at selskabets navn er nævnt i disse tabeller. Der er således ikke bevis for, at de er resultatet af drøftelser mellem producenterne, og Anic er heri anført sammen med SIR, både for så vidt angår omsætningen og kvoter, hvilket sagsøgeren aldrig har kunnet acceptere på grund af den skarpe konkurrence, der var mellem disse to virksomheder.

138 Endvidere har sagsøgeren anført, at det forhold, at selskabet altid har udnyttet produktionskapaciteten maksimalt, bortset fra nedgange som følge af strejker og tekniske uheld i 1980 og 1981, viser, at det ikke deltog i kvoteordningerne.

139 Med hensyn til 1983 har sagsøgeren anført, at det ikke er sandsynligt, at selskabet kunne deltage i kvoteaftalerne og i forbindelse hermed meddelte ICI sine ønsker, idet det ikke længere deltog i de møder, hvor disse aftaler blev indgået, og det er ikke godtgjort, at der har været kontakter herom mellem selskabet og andre producenter uden for møderne. Kommissionen har til støtte for det modsatte resultat påberåbt sig formodninger, der på ingen måde er begrundet i de faktiske omstændigheder, og den forsøger således at vende bevisbyrden.

140 Endvidere kan det ikke anses for bevist, at sagsøgeren skulle have meddelt sine ønsker i et dokument af 28. oktober 1982 (bilag 76 til den generelle meddelelse), idet dette vedrører 1983, og sagsøgeren solgte sine polypropylenaktiviteter til Monte i midten af 1982. Selskabet ophørte således med at deltage i møderne i midten af 1982, og det ville være ulogisk, at det i slutningen af 1982 deltog i forhandlinger om en kvoteaftale for 1983 vedrørende et marked, som selskabet havde forladt. Det nævnte dokument har således ingen bevisværdi, og sagsøgeren har bestridt, at det kan stamme fra selskabet.

141 Kommissionen har anført, at sagsøgerens deltagelse i kvoteaftalerne fremgår af, at selskabets navn nævnes i forskellige tabeller (bilag 55-62 til den generelle meddelelse), hvori der for alle polypropylenproducenter i Vesteuropa er angivet omsætning i de forskellige år samt »revised targets«, »quotas«, »aspirations« og »agreed targets«. Disse tabeller er overvejende udarbejdet fra 1979 til 1982 og vedrører salget i disse år. De blev bl.a. fundet hos ICI og ATO og stammer fra forskellige producenter. Hertil kommer referatet af to møder i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), som er vedlagt en tabel, hvori »targets« sammenlignes med tal for det faktiske salg (»actual«).

142 I modsætning til, hvad sagsøgeren har anført, har Kommissionen bemærket, at ikke alle disse dokumenter stammer fra ICI, og at tallene for Anic i de fleste af disse er angivet særskilt i forhold til tallene for SIR.

143 Endvidere har Kommissionen anført, at disse dokumenter indeholder tal, der nødvendigvis må være meddelt af sagsøgeren selv.

144 Ifølge Kommissionen deltog sagsøgeren også i kvoteaftalerne for 1983. Den har herved henvist til to dokumenter set i sammenhæng (bilag 73 og 76 til den generelle meddelelse). Det første dokument, der indeholder en kort beskrivelse af kvoteordningen for 1983, blev fundet hos ICI og viser, at ICI opfordrede producenterne til individuelt at fremsætte deres egne ønsker med hensyn til kvoter, hvilket faktisk skete, således som det fremgår af forskellige dokumenter (bilag 74-77 til den generelle meddelelse). I det andet dokument redegøres der ifølge Kommissionen for Anic's ønsker. Alle disse ønsker blev behandlet på edb i et dokument, som ICI udarbejdede (bilag 85 til den generelle meddelelse).

145 Kommissionen har i denne forbindelse anført, at selv om sagsøgeren ikke længere deltog i de møder, der blev afholdt på dette tidspunkt, fortsatte selskabet med at deltage i kvoteaftalerne. Kartellet bestod ikke kun i at deltage i møderne, og det kan ikke af det forhold, at sagsøgeren ikke deltog i et eller flere møder, udledes, at selskabet ikke længere deltog i kartellet, idet fraværet ikke i sig selv medfører, at selskabet var uvidende om resultaterne af møderne eller ikke tilsluttede sig disse. Dette bekræftes af dokumentet af 28. oktober 1982 med Anic's ønsker (bilag 76 til den generelle meddelelse) og af ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse), hvoraf det fremgår, at der var kontakter mellem de producenter, der var fraværende ved møderne.

146 Endelig er det ifølge Kommissionen — i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført — ganske sandsynligt, at selskabet fortsat deltog i aftalerne i 1983, idet det var beskæftiget på markedet indtil april 1983, selv om det havde afhændet sine aktiviteter til Monte ved udgangen af 1982. Kommissionen har til støtte herfor henvist til bilagene til Anic's svar på begæringen om oplysninger, hvori der er oplysning om selskabets produktion inden for polypropylenområdet. Anic gav oplysninger herom indtil udgangen af 1983. Det er derfor efter Kommissionens opfattelse på ingen måde ulogisk, at Anic i oktober 1982 deltog i forhandlingerne om indgåelse af en kvoteaftale for 1983.

c) Rettens vurdering

147 Det bemærkes, at sagsøgeren fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til midten af 1982 deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, hvorunder producenterne drøftede deres salgsmængder og udvekslede oplysninger herom.

148 Samtidig med, at sagsøgeren deltog i møderne, fremgår selskabets navn også af forskellige tabeller (bilag 55 ff. til den generelle meddelelse), hvis indhold klart viser, at de skulle anvendes til at fastlægge salgsmål. De fleste sagsøgere har i deres svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten indrømmet, at det ikke havde været muligt at opstille de tabeller, der blev fundet hos ICI, ATO og Hercules, på grundlag af statistikker fra Fides-systemet. ICI har i øvrigt i sit svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) vedrørende en af disse tabeller oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«). Kommissionen lagde derfor med rette til grund, at oplysningerne i tabellerne var givet af sagsøgeren i forbindelse med de møder, selskabet deltog i.

149 Med det ordvalg, der er anvendt i de tabeller vedrørende 1979 og 1980, Kommissionen har fremlagt (som f.eks. »revised target«, »opening suggestions«, »proposed adjustments« og »agreed targets«), kan det lægges til grund, at der blev opnået enighed mellem producenterne.

150 Hvad nærmere angår 1979, finder Retten på grundlag af referatet af mødet den 26. og 27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse) og den udaterede tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, der blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), og hvori der for alle de vesteuropæiske polypropylenproducenter er angivet deres omsætning i kiloton for 1976, 1977 og 1978 samt tal i kolonnerne »1979 actual«, »revised target« og »79«, at der ved mødet var enighed om, at kvoteordningen i årets tre sidste måneder måtte strammes op. Det fremgår således af ordet »tight« sammenholdt med begrænsningen af salget til 80% af 1/12 af det fastsatte årlige salg, at den oprindeligt fastlagte ordning for 1979 måtte strammes op i de tre sidste måneder. Denne fortolkning af referatet underbygges af den nævnte tabel, fordi denne tabel under overskriften »79« i sidste kolonne til højre for kolonnen »revised target« indeholder tal, der må svare til de oprindeligt fastsatte kvoter. Kvoterne måtte begrænses, fordi de var fastlagt på grundlag af en for optimistisk vurdering af markedet, således som det også var tilfældet for 1980. Disse konstateringer påvirkes ikke af, at ICI — som nævnt i

beslutningens 31. betragtning, tredje afsnit — henviste til en ordning, »der var blevet foreslået eller vedtaget i Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder«. Denne henvisning sammenholdt med den 54. betragtning til beslutningen må netop forstås således, at der tidligere var fastsat salgsmål for det månedlige salg i de første otte måneder af 1979.

151 Hvad angår 1980, finder Retten, at det af den tabel af 26. februar 1980, der blev fundet hos ATO (bilag 60 til den generelle meddelelse), og som indeholder en kolonne med overskriften »agreed targets 1980«, samt af referaterne af møderne i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), hvorunder producenterne, herunder sagsøgeren, sammenlignede de faktisk solgte mængder (»Actual kt«) med de fastlagte mål (»Target kt«), fremgår, at der for hele året var fastsat salgsmål. Endvidere bekræftes disse dokumenter af en tabel af 8. oktober 1980 (bilag 57 til den generelle meddelelse), hvori to kolonner sammenlignes, den ene med oplysninger om »1980 Nameplate Capacity« og den anden med »1980 Quota« for de forskellige producenter.

152 Med hensyn til 1981 bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, *at* de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, *at* de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, og *at* de som en midlertidig foranstaltning, indtil der blev indgået en sådan aftale, blev enige om i februar og marts 1981 at reducere deres månedlige salg til 1/12 af 85% af det »mål«, der var aftalt for 1980, *at* de for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år, *at* de hver måned gav oplysninger om deres salg ved møderne, og *at* de kontrollerede, at deres salg lå inden for den tildelte teoretiske kvote.

153 At der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de under disse forhandlinger meddelte deres »ønskede mængder«, bekræftes af forskellige dele af bevismaterialet, bl.a. tabeller, hvori der for hver producent angives faktisk omsætning (»actual«) og »targets« for 1979 og 1980 samt »aspirations« for 1981 (bilag 59 og 61 til den generelle meddelelse), en tabel, der er affattet på italiensk, og hvori der for hver producent angives vedkommendes kvote for 1980, andre producenters forslag med hensyn til, hvilken kvote vedkommende skulle tildeles for 1981, og producentens egne »ambitions« for 1981 (bilag 62 til den generelle meddelelse), samt et internt notat fra ICI (bilag 63 til

den generelle meddelelse), hvori der er en beskrivelse af udviklingen i forhandlingerne, og det anføres:

»Taking the various alternatives discussed at yesterday's meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonnes. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35% provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic / SIR also tempered their demands. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich.«

(»Af de forskellige alternativer, der blev drøftet på mødet i går, vil vi foretrække, at den mængde, der skal fordeles, begrænses til det forventede marked i 1981, dvs. 1,35 mio. ton. Selv om der ikke har været yderligere forhandlinger med Shell, kunne 'de fire store' gå foran og acceptere en reduktion i deres mål for markedsandelen i 1980 på ca. 0,35% under forudsætning af, at de mere ambitiøse blandt de mindre producenter som Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz og Anic / SIR også nedsætter deres krav. Såfremt de store er enige, kan problemerne sikkert bedst løses ved individuelle drøftelser på chef-niveau, helst inden mødet i Zürich«).

Dette dokument er vedlagt en opstilling med forslag til kompromis, hvori den enkelte producents resultat sammenlignes med 1980 (»% of 1980 target«).

154 Det fremgår af referatet af møderne i januar 1981, at det som en midlertidig foranstaltning blev vedtaget, at det månedlige salg i februar og marts 1981 skulle reduceres til 1/12 af 85% af det mål, der var aftalt for det foregående år. Det anføres således i referatet:

»In the meantime (February-March) monthly volume would be restricted to 1/12 of 85% of the 1980 target with a freeze on customers.«

(»I mellemtiden (februar-marts) reduceres det månedlige salg til 1/12 af 85% af målet for 1980, og der lukkes for tilgang af kunder.«)

155 Det forhold, at producenterne for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år og kontrollerede, at deres salg lå inden for denne kvote, ved hver måned at udveksle oplysninger om deres salg, er bevist ved tre dokumenter i sammenhæng. Det drejer sig for det første om en tabel af 21. december 1981 (bilag 67 til den generelle meddelelse), hvori der for hver producent er angivet salget opdelt på måneder, og de sidste tre kolonner vedrørende november og december samt årets samlede salg er tilføjet i hånden. Endvidere drejer det sig om en udateret tabel, der er affattet på italiensk, med overskriften »Scarti per società« (»Fravigelser opdelt på selskaber« (bilag 65 til den generelle meddelelse)). I tabellen, der blev fundet hos ICI, sammenlignes for hver producent for perioden januar — december 1981 tallene for faktisk salg (»actual«) med de teoretiske tal (»theoretic«). Endelig drejer det sig om en udateret tabel, der blev fundet hos ICI (bilag 68 til den generelle meddelelse). Heri sammenlignes den enkelte producents omsætning og markedsandel i perioden januar — november 1981 med de tilsvarende tal for 1979 og 1980, og på grundlag heraf er der udarbejdet en prognose for slutningen af året.

156 Den første tabel viser således, at producenterne udvekslede oplysninger om deres månedlige salg. Når dette sammenholdes med sammenligningerne mellem disse tal og de faktiske tal for 1980 — som foretages i de to andre tabeller, der vedrører samme periode — underbygger det forhold, at producenterne på denne måde udvekslede oplysninger, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, beslutningens konklusioner.

157 At sagsøgeren deltog i disse forskellige handlinger fremgår dels af, at selskabet deltog i møder, hvorunder disse handlinger blev foretaget, navnlig møderne i januar 1981, dels af, at selskabets navn nævnes i de ovennævnte dokumenter. Det bemærkes i øvrigt, at ICI i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten — som andre sagsøgere har henvist til i deres svar — om nogle af tallene i disse tabeller har oplyst, at det ikke havde været muligt at udlede dem af statistikkerne fra Fides-systemet.

158 For så vidt angår 1982, bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, *at* de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, *at* de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, *at* de — da der ikke blev indgået en endelig aftale — ved møderne orienterede om deres månedlige omsætning i første halvår, som blev sammenlignet med den procentvise andel af salget i det foregående år, og *at* de i andet halvår

bestræbte sig på at begrænse deres månedlige salg til den procentvise markedsandel i årets første halvdel.

159 Det forhold, at der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de i forbindelse hermed udvekslede oplysninger om deres ønsker, bekræftes for det første af et dokument med overskriften »Scheme for discussions 'quota system 1982'« (bilag 69 til den generelle meddelelse), hvori der for alle de virksomheder, beslutningen er rettet til, med undtagelse af Hercules, er angivet den mængde, som de hver især mente at have ret til, og for nogle producenter (alle med undtagelse af Anic, Linz, Petrofina, Shell og Solvay) den mængde, der efter deres opfattelse skulle tildeles de andre producenter. For det andet drejer det sig om et notat fra ICI med overskriften »Polypropylene 1982, Guidelines« [bilag 70, litra a), til den generelle meddelelse], hvori ICI analyserer de igangværende forhandlinger. For det tredje er der tale om en tabel af 17. februar 1982 [bilag 70, litra b), til den generelle meddelelse], hvori de forskellige forslag til fordeling af salget sammenlignes — i det ene af disse forslag, der har overskriften »ICI Original Scheme«, foretages der af Monte i en anden, håndskrevet tabel mindre ændringer i en kolonne med overskriften »Milliavacca 27/1/82« [det er navnet på en medarbejder hos Monte; bilag 70, litra c), til den generelle meddelelse]. Endelig er der tale om en tabel, der er affattet på italiensk (bilag 71 til den generelle meddelelse), og som indeholder et komplekst forslag (beskrevet i beslutningens 58. betragtning, tredje afsnit i. f.).

160 Der er ført bevis for de foranstaltninger, der blev truffet i første halvår, ved referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), hvori det anføres:

»To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales.«

[»For at støtte prisforhøjelsen må der træffes en række andre foranstaltninger a) begrænse salget til en vis aftalt del af det normale salg.«]

At disse foranstaltninger blev gennemført, bekræftes af referatet af mødet den 9. juni 1982 (bilag 25 til den generelle meddelelse), der er vedlagt en tabel, hvori der for hver producent er angivet det faktiske tal (»actual«) for salget i januar — april 1982 sammenlignet med et teoretisk tal »based on 1981 av[erage] market share«, af referatet af mødet den 20. og 21. juli 1982 (bilag 26 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar til maj 1982, og af referatet af mødet den 20. august 1982 (bilag 28 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar — juli 1982.

161 For så vidt angår 1981 og første halvår af 1982, finder Retten, at Kommissionen af det forhold, at der ved de regelmæssige møder var en gensidig kontrol af, at der blev gennemført et system med begrænsning af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, med rette har udledt, at dette system var vedtaget af mødedeltagerne.

162 Det tilføjes, at Kommissionen med rette kunne antage, at de forskellige foranstaltninger til begrænsning af salget var led i en kvoteordning, idet disse havde samme formål, nemlig at begrænse presset på priserne som følge af udbudsoverskuddet.

163 De argumenter, sagsøgeren har fremført, kan ikke berøre Kommissionens bevismæssige konstateringer vedrørende selskabets deltagelse i de forskellige foranstaltninger med henblik på begrænsning af salget i 1979, 1980, 1981 og første halvår af 1982.

164 For det første afkræftes sagsøgerens argument, hvorefter de dokumenter, Kommissionen har fremlagt, stammer fra udenforstående og ikke er resultatet af drøftelser mellem producenterne, af indholdet af møderefereraterne (bilag 12, 17, 23 og 25 til den generelle meddelelse). Det fremgår således af disse, at møderne navnlig vedrørte fastsættelse af salgsmål, og at producenterne dér gav oplysninger om deres eget salg.

165 For det andet bemærkes, at selv om der var ført bevis for, at sagsøgeren udnyttede sin produktionskapacitet maksimalt, er det ikke hermed godtgjort, at producenterne ikke fordelte salgsmængderne imellem sig. Dette ville alene kunne vise, at sagsøgeren ikke overholdt det, der var aftalt.

166 Endelig har det forhold, at Anic og SIR er nævnt sammen i en del dokumenter, heller ikke nogen betydning for bevisværdien af disse dokumenter. Anic og SIR nævnes således kun sammen i dokumenter fra tiden efter november 1980, mens selskaberne i tidligere dokumenter (bilag 55-58 til den generelle meddelelse) er anført med forskellige tal. Dette skyldes, at ENI, som Anic tilhørte, efter den 28. november 1980 i henhold til artikel 2 i lov nr. 784 af denne dato havde tilladelse

til »ad assumere il mandato per la gestione della predetta società« (»at overtage administrationen af det nævnte selskab«), og selskaberne var således ikke længere konkurrenter.

167 Retten finder derimod, at Kommissionen ikke har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i foranstaltningerne vedrørende begrænsning af salget i andet halvår af 1982, idet selskabet ophørte med at deltage i møderne fra midten af 1982, og begrænsningen af det månedlige salg til en procentdel af det samlede salg i årets første halvdel var uløseligt forbundet med den efterfølgende kontrol, producenterne foretog ved møderne, af, om tallene for det faktiske salg i en bestemt måned svarede til de tal, der teoretisk skulle være opnået.

168 Dette underbygges af, at det fremgår af referatet af de møder, hvor gennemførelsen af begrænsningen af det månedlige salg blev kontrolleret (møderne den 6. oktober og den 2. december 1982, bilag 29 og 33 til den generelle meddelelse), at sagsøgeren ikke deltog i denne kontrol ved at give oplysninger om sit salg. I de tabeller, der er vedlagt mødereferaterne, er der således ud for Anic's navn dels anført tal med angivelsen »est[imated]«, dels bogstaverne »N. A.« (»not available«) og et anslået tal.

169 Endelig bemærkes, at det over for sagsøgeren er gjort gældende, at selskabet »stadigvæk [deltog] i kvoteordningerne i det mindste for første kvartal 1983« (beslutningens 78. betragtning, syvende afsnit), selv om det ophørte med at deltage i møderne fra midten af 1982 eller ved årets udgang.

170 Det fremgår af beslutningens konklusion sammenholdt med betragtningerne (19. og 60. betragtning, 77. betragtning, andet afsnit, 78. betragtning, syvende afsnit, og 96. betragtning, andet afsnit) og den specielle del af meddelelsen om klagepunkter til sagsøgeren, at det, der i virkeligheden gøres gældende over for sagsøgeren, er, at selskabet i sidste kvartal 1982 deltog i forhandlingerne med henblik på at fastsætte kvoter for første kvartal 1983.

171 Sagsøgeren har heroverfor anført, at det er usandsynligt, at selskabet i slutningen af 1982 deltog i forhandlingerne om en kvoteaftale for 1983, idet det på dette tidspunkt havde forladt polypropylenmarkedet.

172 Hertil bemærkes, at Kommissionen med rette har udledt af bilagene til sagsøgerens svar på begæringen om oplysninger, hvori der findes tal for selskabets salg indtil april 1983, at Anic var beskæftiget på polypropylenmarkedet til april 1983.

173 Det er i retsmødet konstateret, at lovdekretet om overførsel af Anic's aktiviteter til Monte er fra juli 1982, men at man på dette tidspunkt ikke kendte den nøjagtige salgspris. Formaliseringen af aftalen og fastsættelsen af prisen fandt først sted den 29. oktober 1982.

174 Det er under disse omstændigheder ikke usandsynligt, at sagsøgeren i slutningen af 1982 har fremsendt sine ønsker til de øvrige producenter med henblik på fastsættelse af kvoter for første kvartal 1983. Det må derfor undersøges, om Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren meddelte sine ønsker.

175 Kommissionens væsentligste bevis på dette punkt er et håndskrevet notat, der er udarbejdet af en ansat hos ICI og dateret den 28. oktober 1982 (bilag 76 til den generelle meddelelse). Oplysningerne heri er medtaget i et edb-dokument, der blev fundet hos ICI (bilag 85, s. 2, til den generelle meddelelse), og er udtryk for sagsøgerens »aspirations« med hensyn til salgsmængde og forslag til kvoter for de øvrige producenter.

176 Det forhold, at sagsøgeren meddelte sine »aspirations« med hensyn til salgsmængde og forslag til kvoter for øvrige producenter efter anmodning fra en medarbejder i en konkurrerende virksomhed, som ledede møder, hvis formål navnlig var fastsætte salgsmål, må anses for en punktuel deltagelse i forhandlingerne med henblik på fastsættelse af kvoter for første kvartal 1983. Selv om der ikke er ført bevis for, at sagsøgeren deltog i møderne, eller at selskabet var i permanent kontakt med de øvrige producenter, må det alligevel antages, at sagsøgeren ved at meddele sine ønsker, før selskabet afhændede sine polypropylenaktiviteter til Monte, forsøgte at øge disses værdi, således at de også kom til at omfatte et større »ønske« med hensyn til salgsmængde.

177 Det må således fastslås, at sagsøgeren meddelte ICI sine ønsker med hensyn til salgsmængde i slutningen af oktober 1982 i forbindelse med fastsættelse af kvoter for første kvartal 1983, mens selskabet i øvrigt ophørte med at deltage i systemet med regelmæssige møder i midten af 1982.

178 Kommissionen findes herefter at have ført tilstrækkeligt bevis for, dels at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de salgsmål for 1979 og 1980 og i 1981 og første halvår af 1982 om den begrænsning af deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, som er nævnt i beslutningen, og som var led i en kvoteordning, dels at selskabet i slutningen af oktober 1982 meddelte ICI sine ønsker med hensyn til salgsmængder for første kvartal 1983. Kommissionen har derimod ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, som for andet halvår af 1982 blev enige om begrænsningen af deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere måned.

2. *Anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1*

A — Retlig kvalifikation

a) Den anfægtede retsakt

179 Det anføres i beslutningen (81. betragtning, første afsnit), at hele det kompleks af planer og ordninger, der blev vedtaget inden for rammerne af systemet med regelmæssige og institutionaliserede møder, må betragtes som en enkelt uafbrudt »aftale« efter artikel 85, stk. 1.

180 I den foreliggende sag deltog producenterne ved at tilslutte sig en fælles plan om at regulere priser og leverancer på polypropylenmarkedet i en overordnet rammeaftale, der blev udmøntet i en række mere detaljerede delaftaler, som blev udarbejdet fra tid til anden (beslutningens 81. betragtning, tredje afsnit).

181 Det anføres videre i beslutningen (82. betragtning, første afsnit), at der ved den detaljerede udmøntning af den overordnede plan på mange områder blev opnået

udtrykkelig enighed, som f.eks. ved de individuelle prisinitiativer og de årlige kvoteordninger. I nogle tilfælde nåede producenterne måske ikke til bred enighed om en definitiv ordning, f.eks. for så vidt angår kvoterne for 1981 og 1982. Deres vedtagelse af midlertidige foranstaltninger, herunder udveksling af oplysninger og sammenligningen af det faktiske månedlige salg med resultaterne i en tidligere referenceperiode, må dog ikke blot betragtes som en udtrykkelig aftale om at indføre og gennemføre sådanne foranstaltninger, men også som en stiltiende aftale om så vidt muligt at opretholde producenternes respektive stilling på markedet.

182 Endvidere anføres det i beslutningen, at den omstændighed, at producenterne naturligvis ikke alle kunne være til stede ved samtlige møder, ikke ændrer ved den konklusion, at der her er tale om én uafbrudt aftale. Alle »initiativer« måtte nødvendigvis planlægges og iværksættes over flere måneder, og hvad angår den enkelte producents deltagelse i disse initiativer, gør det ingen større forskel, om vedkommende var til stede ved alle møder eller ej (beslutningens 83. betragtning, første afsnit).

183 Ifølge beslutningen (86. betragtning, første afsnit) måtte iværksættelsen af kartellet anses for en »aftale« i henhold til artikel 85, stk. 1, eftersom det var baseret på en fælles, detaljeret plan.

184 »Aftaler« og »samordnet praksis« er ifølge beslutningen (86. betragtning, andet afsnit) to forskellige begreber, men der kan være tilfælde, hvor der i en hemmelig forståelse indgår elementer af begge former for ulovligt samarbejde.

185 Det anføres videre, at »samordnet praksis« er en form for samarbejde mellem virksomheder, der — uden at have nået det stadium, hvor en egentlig aftale er indgået — bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et praktisk samarbejde (86. betragtning, tredje afsnit).

186 Ifølge beslutningen (87. betragtning, første afsnit) blev det særskilte begreb »samordnet praksis« indføjet i Traktaten for at forhindre, at virksomheder omgår artikel 85, stk. 1, ved at foretage en form for konkurrencebegrænsende samordning, der ikke kan betragtes som en egentlig aftale, f.eks. ved forinden at underrette

hinanden om, hvilken holdning de hver især vil indtage, således at hver enkelt part i sin kommercielle adfærd kan handle ud fra sin viden om, at konkurrenterne vil følge samme adfærd (jf. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, ICI mod Kommissionen, Sml. s. 151).

187 Domstolen fastslog i dom af 16. december 1975 (forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie mod Kommissionen, Sml. s. 1663), at de kriterier for koordinering og samarbejde, som den har opstillet i sin praksis, og hvorefter det på ingen måde kræves, at der udarbejdes en egentlig »plan«, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag Traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver virksomhed uafhængigt skal tage stilling til den politik, den vil føre på det fælles marked. Selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker, at virksomhederne kan foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller forventede adfærd, forhindrer det imidlertid enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller at informere denne om den adfærd, som den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet (beslutningen, 87. betragtning, andet afsnit). En konkret adfærd kan således — som en form for »samordnet praksis« — være omfattet af artikel 85, stk. 1, selv om parterne ikke forinden er nået til enighed om en fælles plan, der fastlægger deres nærmere adfærd på markedet, men vedtager eller tilslutter sig fælles foranstaltninger, der fremmer koordineringen af deres kommercielle adfærd (beslutningens 87. betragtning, tredje afsnit, første pkt.).

188 Endvidere anføres det i beslutningen (87. betragtning, tredje afsnit, tredje pkt.), at det i et komplekst kartel desuden er muligt, at nogle producenter på et givet tidspunkt ikke giver udtryk for en egentlig tilslutning til en bestemt foranstaltning, der er vedtaget af de andre, men ikke desto mindre udtrykker generel støtte til den pågældende plan og indretter deres adfærd herefter. I visse henseender kan det vedvarende samarbejde og den vedvarende forståelse mellem producenterne om gennemførelse af den overordnede plan derfor have nogle af de kendetegn, der er karakteristiske for samordnet praksis (beslutningens 87. betragtning, tredje afsnit, femte pkt.).

189 Betydningen af begrebet »samordnet praksis« beror således ifølge beslutningen (87. betragtning, fjerde afsnit) i mindre grad på en sondring mellem dette begreb og begrebet »aftale« end på en sondring mellem de former for samordning, der er

omfattet af artikel 85, stk. 1, og den simple parallelle adfærd, der ikke er forbundet med nogen samordning. I denne sag er det derfor mindre væsentligt at fastslå samarbejdets præcise karakter.

190 Endelig anføres det i beslutningen (88. betragtning, første og andet afsnit), at de fleste af producenterne under den administrative procedure hævdede, at deres adfærd i forbindelse med de påståede prisinitiativer ikke beroede på nogen aftale efter artikel 85 (jf. 84. betragtning til beslutningen), og at der heller ikke ud fra deres adfærd var grundlag for at fastslå, at der var tale om en samordnet praksis. Dette begreb forudsætter ifølge producenterne »åbenlyse handlinger« på markedet, og i den foreliggende sag er der slet ikke tale om sådanne handlinger, da der aldrig blev udsendt prislister eller »målpriser« til kunderne. Dette argument afvises i beslutningen. Havde det i denne sag været nødvendigt at påberåbe sig beviser for en samordnet praksis, ville kravet om, at deltagerne skulle have taget visse skridt for at nå deres fælles mål, fuldt ud være opfyldt. De forskellige prisinitiativer er klart dokumenteret. Det kan heller ikke benægtes, at de enkelte producenter traf parallelle foranstaltninger for at iværksætte dem. De skridt, producenterne tog såvel individuelt som samlet, fremgår klart af det foreliggende bevismateriale: mødereferater, interne memoranda, instrukser og rundskrivelser til salgskontorer samt skrivelser til kunder. Det er helt irrelevant, om de »offentliggjorde« prislister. Prisinstrukserne er i sig selv ikke blot det bedste bevis for de foranstaltninger, de enkelte producenter traf for at virkeliggøre det fælles mål, men ud fra deres indhold og tidspunktet for deres udsendelse er de også bevis for en forståelse mellem dem.

b) Parternes anbringender

191 Sagsøgeren har erkendt, at sondringen mellem aftale og samordnet praksis ikke kan være væsentlig, idet enhver form for hemmelige forpligtelser er forbudt i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1. Når det derimod ikke drejer sig om at fastslå, om der foreligger en overtrædelse af denne bestemmelse, men hvilken overtrædelse der er tale om og omfanget af det heraf følgende ansvar, må der ifølge sagsøgeren sondres mellem aftale og samordnet praksis.

192 For så vidt angår en aftale, er det muligt at pålægge ansvar, når der er ført bevis for, at deltagerne har tilsluttet sig en overordnet plan, som er genstand for aftalen, også for så vidt angår handlinger, som nogle deltagere i aftalen ikke nødvendigvis direkte har deltaget i.

193 Hvad derimod angår samordnet praksis, har sagsøgeren anført, at der netop ikke er ført bevis for, at deltagerne har tilsluttet sig en overordnet plan, og der er kun ført bevis for den samordnede praksis med hensyn til handlinger og adfærd, der bevisligt er resultatet af en samordning. Den samordnede praksis gennemføres således inden for de grænser, disse handlinger og denne adfærd sætter. Der kan derfor ikke pålægges deltagerne i en samordnet praksis et ansvar, der går ud over de handlinger og den adfærd, som der faktisk er ført direkte bevis for, og som kan henføres til en samordning.

194 Kommissionen har vedrørende de følger, sagsøgeren vil udlede af kvalifikationen som aftale eller samordnet praksis, anført, at sagsøgeren søger at opdele en enkeltstående overtrædelse — nemlig et kartel med det formål at understøtte polypropylenpriserne — i en række særskilte overtrædelser med henblik på at begrænse selskabets ansvar. Selskabet forsøger således kunstigt at adskille de forskellige handlinger, der blev foretaget som led i kartellet, selv om disse udgør et hele. Det forhold, at sagsøgeren tilsluttede sig kartellet — ved at deltage i de omhandlede møder — gør, at selskabet også har del i det ansvar, der følger af alle de foretagne handlinger.

195 Endvidere har Kommissionen anført, at det ikke er en nødvendig forudsætning for, at der foreligger en samordnet praksis, at der føres bevis for en adfærd på markedet. Det forhold, at en virksomhed deltager i kontakter, hvis formål er at begrænse virksomhedernes selvbestemmelsesret, er tilstrækkeligt til, at der foreligger en overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.

c) Rettens vurdering

196 Det bemærkes, at Kommissionen har kvalificeret hvert af de forhold, der er påberåbt over for sagsøgeren, enten som aftale eller som samordnet praksis i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1. Det fremgår således af beslutningens 80. betragtning, andet afsnit, jf. 81. betragtning, tredje afsnit, og 82. betragtning, første afsnit, at Kommissionen principalt har kvalificeret hvert af forholdene som »aftale«.

197 Tilsvarende fremgår det af beslutningens 86. betragtning, andet og tredje afsnit, jf. 87. betragtning, tredje afsnit, og 88. betragtning, at Kommissionen subsidiært har kvalificeret de forskellige elementer i overtrædelsen som »samordnet praksis«, enten fordi det på grundlag af disse ikke kunne fastslås, at parterne forinden var nået til enighed om en fælles plan, der fastlagde deres nærmere adfærd på markedet, men dog at de havde vedtaget eller tilsluttet sig samordnede foranstaltninger, der skulle fremme koordineringen af deres politik, eller fordi det på grundlag af disse og som følge af kartellets komplekse karakter med hensyn til nogle af producenterne ikke kunne anses for bevist, at de på et givet tidspunkt havde givet udtryk for en egentlig tilslutning til en bestemt foranstaltning, der var vedtaget af de andre, men ikke desto mindre havde udtrykt generel støtte til den pågældende plan og indrettet deres adfærd herefter. Det konkluderes således i beslutningen, at det vedvarende samarbejde og den vedvarende forståelse mellem producenterne om gennemførelsen af den overordnede plan derfor i visse henseender kunne have nogle af de kendetegn, der er karakteristiske for samordnet praksis.

198 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at det, for at der er tale om en aftale i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, er tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (jf. dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. s. 107, præmis 112, og af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, Heintz van Landewyck mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 86). Kommissionen kunne derfor med rette anse enigheden mellem sagsøgeren og andre polypropylenproducenter, som der er ført tilstrækkeligt bevis for, og som omfattede prisinitiativer, salgsmål for 1979 og 1980, foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, og foranstaltninger med henblik på at begrænse det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode i 1981 og første halvdel af 1982, for aftaler i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.

199 Med hensyn til definitionen af begrebet »samordnet praksis« henvises til Domstolens praksis, hvoraf fremgår, at de kriterier om koordination og samarbejde, som den tidligere har opstillet, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag Traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på det fælles marked. Selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker, at virksomhederne kan foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller forventede adfærd, forhindrer det imidlertid enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller at informere denne om den ad-

færd, som den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet (dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., præmis 173 og 174).

200 Sagsøgeren har i denne sag deltaget i møder, der havde til formål at fastsætte målpriser og salgsmål, og der blev under møderne udvekslet oplysninger mellem konkurrenter om de priser, de ønskede på markedet, om deres forventede priser, om deres dækningspunkt, om de begrænsninger i salgsmængderne, de anså for nødvendige og om deres omsætning. Sagsøgeren har ved sin deltagelse i disse møder sammen med sine konkurrenter deltaget i en samordning med det formål at påvirke deres adfærd på markedet og at informere hinanden om, hvorledes den enkelte producent forventede at ville optræde på markedet.

201 Sagsøgerens formål var således ikke kun på forhånd at fjerne den usikkerhed, der var med hensyn til konkurrenternes fremtidige adfærd, men selskabet må nødvendigvis have taget hensyn — direkte eller indirekte — til de oplysninger, det fik ved disse møder, ved fastlæggelsen af den politik, det agtede at føre på markedet. På samme måde må selskabets konkurrenter — direkte eller indirekte — have taget hensyn til de oplysninger, som sagsøgeren gav dem, vedrørende den adfærd, selskabet havde besluttet eller påtænkte at indtage på markedet, ved fastlæggelsen af den politik, de agtede at føre.

202 Det er således med rette, at Kommissionen — på grund af mødernes formål — subsidiært har kvalificeret de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, som sagsøgeren deltog i fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til midten af 1982, og selskabets meddelelse til ICI i slutningen af oktober 1982 om dets ønsker med hensyn til salgsmængder for første kvartal 1983, som samordnet praksis i henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.

203 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen var berettiget til at fastslå, at der var tale om en enkelt overtrædelse, som i beslutningens artikel 1 kvalificeres som »en aftale og samordnet praksis«, bemærkes, at den samordnede praksis,

der er konstateret, og de indgåede aftaler på grund af deres sammenfaldende formål indgår som led i systemer med regelmæssige møder, fastsættelse af målpriser og kvoter.

204 Det må understreges, at disse systemer var led i de pågældende virksomheders bestræbelser på at nå et bestemt økonomisk mål, nemlig at fordreje den normale prisudvikling på polypropylenmarkedet. Det ville derfor være unaturligt at opdele denne sammenhængende adfærd, der havde ét formål, i forskellige særskilte overtrædelser. Sagsøgeren deltog således i flere år i et integreret hele med systemer, der tilsammen udgør en enkelt overtrædelse, og denne overtrædelse blev gradvis udmøntet dels i aftaler, dels i ulovlig samordnet praksis.

205 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ligeledes var berettiget til at kvalificere denne ene overtrædelse som »en aftale og samordnet praksis«, idet overtrædelsen samtidig indeholdt elementer, der må kvalificeres som »aftaler«, og elementer, som må kvalificeres som »samordnet praksis«. Da der er tale om en kompleks overtrædelse, må Kommissionens dobbelte kvalifikation i beslutningens artikel 1 forstås ikke som en kvalifikation, som forudsætter, at der samtidigt og kumulativt føres bevis for, at de faktiske omstændigheder hver for sig indeholder de elementer, der er forudsætningen for, at der foreligger en aftale og en samordnet praksis, men som en tilkendegivelse af, at der er tale om et kompleks, som indeholder faktiske omstændigheder, hvoraf nogle er kvalificeret som aftaler og andre som samordnet praksis, jf. EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1. Det fremgår ikke af denne bestemmelse, at der skal ske en specifik kvalifikation for en sådan kompleks overtrædelse.

206 Det fremgår af Rettens vurdering vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer og anvendelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, at den har ført tilstrækkeligt bevis for, at betingelserne for, at der foreligger en sådan overtrædelse, er opfyldt for selskabets vedkommende, for så vidt angår den periode, selskabet deltog i systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, og der er således ikke pålagt selskabet ansvar for andre producenters adfærd.

207 Anbringendet må herefter forkastes.

B — Konkurrencebegrænsende virkning

a) Den anfægtede retsakt

208 Det anføres i beslutningen (90. betragtning, første og andet afsnit), at det i betragtning af aftalens åbenlyst konkurrencebegrænsende formål ikke er strengt nødvendigt, at der kan påvises en negativ virkning på konkurrencen, for at artikel 85, stk. 1, kan anvendes. I den foreliggende sag tyder det imidlertid på, at aftalen rent faktisk havde mærkbare virkninger for konkurrencevilkårene.

b) Parternes anbringender

209 Sagsøgeren har anført, at selskabets forretningspolitik — både med hensyn til priser og salgsmængder — var helt uafhængig af indholdet af de møder, det deltog i. Selskabet har herved henvist til, at de øvrige producenter betragtede det som et problem eller en urostifter, og der måtte udøves pression over for selskabet.

210 Sagsøgeren har videre anført, at Kommissionen har erkendt, at den ikke har kunnet finde prisinstrukser fra Anic til selskabets salgskontorer. Selskabet har givet Kommissionen oplysninger om dets prisdannelsessystem og prispolitik. Det har herved påvist, at dets priser altid afveg fra »målpriserne«, at det aldrig har haft prislister for polypropylen, og at det altid udnyttede sin produktionskapacitet maksimalt.

211 Herudover har sagsøgeren gjort gældende, at selskabet på grund af sin lille markedsandel kun kan have deltaget i så begrænset omfang i kartellet, at dets deltagelse ikke kan have haft en konkurrencebegrænsende virkning, hvis man sammenligner det med »de fire stores« dominerende stilling. De havde alene mere end 50% af markedet. Da selskabets markedsandel var på under 3%, kunne det på ingen måde modsætte sig de stores adfærd eller øve indflydelse herpå.

212 Kommissionen har anført, at den allerede i det væsentlige har taget stilling til sagsøgerens argumenter. Dog har Kommissionen på det bestemteste taget afstand fra

sagsøgerens argument vedrørende selskabets ubetydelige markedsandel, der skulle indebære, at dets deltagelse ikke kan have haft en konkurrencebegrænsende virkning. Kommissionen har heroverfor anført, at den konkurrencebegrænsende virkning, der er en betingelse for anvendelsen af artikel 85, skal vurderes i forhold til kartellet under ét og ikke i forhold til en enkelt virksomheds deltagelse. Hvis det ikke var tilfældet, ville et kartel, som omfatter alle producenterne, på et marked med mange små virksomheder falde uden for forbuddet på grund af den enkelte virksomheds — isoleret set — ubetydelige bidrag.

c) Rettens vurdering

213 Det bemærkes, at sagsøgerens argumentation går ud på at påvise, at selskabets deltagelse i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter ikke er omfattet af Traktatens artikel 85, stk. 1, idet selskabets konkurrencemæssige adfærd på markedet viser, at deltagelsen i møderne hverken havde et konkurrencebegrænsende formål eller en konkurrencebegrænsende virkning.

214 Ifølge EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, er alle aftaler mellem virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for det fælles marked, uforenelige med dette og forbudt, navnlig sådanne som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser og i opdeling af markeder eller forsyningskilder.

215 Retten henviser i denne forbindelse til, at det fremgår af dens vurdering vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer, at de møder, sagsøgeren deltog i sammen med konkurrenter, havde til formål at begrænse konkurrencen på det fælles marked, navnlig ved fastsættelse af målpriser og salgsmål, og sagsøgerens deltagelse i disse møder var således ikke uden et konkurrencebegrænsende formål i den i EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, forudsatte betydning.

216 Endvidere må Retten forkaste sagsøgerens argumentation, hvorefter selskabets egen adfærd ikke kunne begrænse konkurrencen, idet det afgørende spørgsmål

ikke er, om sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen isoleret set kunne begrænse konkurrencen, men derimod, om den overtrædelse, som selskabet sammen med andre deltog i, kunne have denne virkning. Det bemærkes i denne forbindelse, at de virksomheder, der deltog i den overtrædelse, som er fastslået i beslutningen, besad næsten hele markedet. Det er derfor oplagt, at den overtrædelse, de begik i fællesskab, kunne begrænse konkurrencen.

217 Anbringendet må derfor forkastes.

C — Påvirkning af handelen mellem medlemsstater

a) Den anfægtede retsakt

218 Det anføres i beslutningen (93. betragtning, første afsnit), at aftalen mellem producenterne var egnet til mærkbart at påvirke samhandelen mellem medlemsstater.

219 Der var ifølge beslutningen (93. betragtning, tredje afsnit) i den foreliggende sag tale om et meget omfattende samarbejde, der dækkede praktisk taget al handel i hele EF (og andre vesteuropæiske lande) med et vigtigt industriprodukt, og som derfor i sig selv kunne føre til, at samhandelen udviklede sig på en anden måde, end hvis aftalen ikke havde eksisteret. Det anføres videre i beslutningen (93. betragtning, fjerde afsnit), at da producenterne ved aftale fastsatte priserne på et kunstigt niveau i stedet for at overlade det til markedet selv at finde balancen, hæmmede de konkurrencen i hele Fællesskabet. Virksomhederne havde ikke længere noget øjeblikkeligt behov for at tilpasse sig til markedet og løse problemerne med den konstaterede overkapacitet.

220 Endelig anføres det i beslutningen (94. betragtning), at fastsættelsen af målpriser for hver enkelt medlemsstat, der dog måtte tilpasses til de herskende lokale forhold — hvilket blev drøftet i enkeltheder på nationale møder — må have fordrejet han-

delsmønstret og de virkninger, effektivitetsforskelle mellem de enkelte producenter ville have haft for priserne. Systemet med »kundeledelse«, der førte til, at kunderne blev ledt hen til bestemte navngivne producenter, forstærkede prisordningernes virkninger. Kommissionen har anerkendt, at producenterne ved fastsættelsen af kvoter og mål ikke foretog nogen nærmere specificering af den mængde, der måtte afsættes i det enkelte land eller den enkelte region. Selve eksistensen af en kvote eller et mål begrænsede imidlertid de muligheder, en producent rådede over.

b) Parternes anbringender

221 Sagsøgeren har gentaget, at selskabets deltagelse i det påståede kartel på grund af dets ubetydelige andel af markedet ikke kunne påvirke handelen mellem medlemsstater.

222 Kommissionen har på ny henvist til, at dette synspunkt er uacceptabelt, idet det ikke er et spørgsmål, om sagsøgerens deltagelse kunne påvirke handelen mellem medlemsstater, men om kartellet i sin helhed havde denne virkning.

c) Rettens vurdering

223 Det bemærkes, at Kommissionen ikke er forpligtet til at påvise, at selskabets deltagelse i en aftale eller samordnet praksis har haft en mærkbar virkning på samhandelen mellem medlemsstater. I henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, er det således tilstrækkeligt, at aftaler og samordnet praksis kan påvirke handelen mellem medlemsstater. Det må i denne forbindelse fastslås, at de konstaterede konkurrencebegrænsninger kunne dreje handelsstrømmene bort fra den retning, de ellers ville have taget (Domstolens dom af 29.10.1980, sag 209/78-215/78 og 218/78, a. st., præmis 172).

224 Endvidere bemærkes, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig sin lille andel af markedet til støtte for, at selskabets egne handlinger ikke kunne have indflydelse på handelen mellem medlemsstaterne, idet den overtrædelse, selskabet begik sammen med andre, kunne påvirke handelen mellem medlemsstater.

225 Heraf følger, at Kommissionen i 93. og 94. betragtning til beslutningen har ført tilstrækkeligt bevis for, at den overtrædelse, sagsøgeren deltog i, kunne påvirke handelen mellem medlemsstaterne, og det er ikke nødvendigt, at Kommissionen påviser, at sagsøgerens deltagelse i sig selv har påvirket samhandelen mellem medlemsstater.

226 Sagsøgerens anbringende må derfor forkastes.

3. *Sammenfatning*

227 Det følger for det første af det anførte, at der med Kommissionens bevismæssige konstateringer vedrørende sagsøgeren ikke er ført tilstrækkeligt bevis med hensyn til perioden før udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 og perioden efter udgangen af oktober 1982, og beslutningens artikel 1 må derfor annulleres, for så vidt det heri fastslås, at sagsøgeren deltog i overtrædelsen i disse perioder. For det andet er der ikke med Kommissionens bevismæssige konstateringer vedrørende sagsøgeren ført tilstrækkeligt bevis for, at selskabet i perioden efter midten af 1982 deltog i systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, prisinitiativerne og begrænsningen af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, og beslutningens artikel 1 må derfor annulleres, for så vidt det heri fastslås, at sagsøgeren deltog i disse handlinger. For det tredje er der ikke med Kommissionens bevismæssige konstateringer vedrørende sagsøgeren ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i de foranstaltninger, der skulle fremme gennemførelsen af prisinitiativerne, og beslutningens artikel 1 må således annulleres, for så vidt det heri fastslås, at sagsøgeren deltog i disse foranstaltninger. Sagsøgerens øvrige anbringender vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer og anvendelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, i den anfægtede retsakt må forkastes.

Spørgsmålet, om sagsøgeren er ansvarlig for overtrædelsen

228 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen fejlagtigt har gjort selskabet ansvarlig for overtrædelsen, idet ansvaret herfor må påhvile dels SIR, dels Monte. Sagsøgeren har først beskrevet de begivenheder, der indtraf for polypropylenbranchen i Italien, hvor tre italienske producenter — Monte, Anic og SIR — indtil begyndelsen af 1982 var i hård konkurrence. Herefter skete der to rekonstruktioner i branchen. Først blev SIR's anlæg den 9. december 1981 overdraget til SIL, der var 100% ejet

af Anic. I juni 1982 blev SIL's aktier overdraget til Enoxy Chimica »per procura« og herefter den 31. december 1982 endeligt overdraget til dette selskab. Samme dag blev hele polypropylenbranchen i Italien samlet hos Monte, og Anic forlod herefter endeligt denne branche. På grund af disse begivenheder må det nøjagtigt fastlægges, hvem der er ansvarlig for den omhandlede overtrædelse.

229 Sagsøgeren har henvist til, at Kommissionen i beslutningen er gået ud fra det princip, at virksomhederne er retssubjekter ved anvendelse af Fællesskabets konkurrenceregler. Dette virksomhedsbegreb må ikke forveksles med begrebet »juridisk person« i selskabs- og skatteretten. Anic anerkender dette princip, der er i overensstemmelse med Domstolens praksis, og som Kommissionen i beslutningen har anvendt på de norske selskaber Saga Petrokjemi og Statoil (97. betragtning ff.)

230 Sagsøgeren har gjort gældende, at dette princip ikke er anvendt korrekt, for så vidt angår de italienske virksomheder. Kommissionen skulle således ikke have pålagt Anic, men SIR ansvaret for de faktiske omstændigheder vedrørende dette selskab, som stadig består, selv om det er i likvidation. Kommissionen har imidlertid fejlagtigt under hele sagen sammenblandet disse to selskaber, således at SIR har undgået enhver forfølgning. Endvidere er denne løsning i strid med den, der er anvendt i beslutningen, for så vidt angår overdragelsen af Anic's polypropylenvirksomhed til Monte. Det er således Kommissionens opfattelse, at da sagsøgeren fortsat består som juridisk enhed, er selskabet ansvarligt for overtrædelser, der er begået af den polypropylenvirksomhed, som selskabet tidligere ejede, før den blev overdraget til Monte. Kommissionen anvender på denne måde virksomhedsbegrebet, således at der derved forstås en enhed, der består som juridisk person, og ikke en økonomisk operationel enhed.

231 Denne sondring, der alene kan anvendes, fordi overdrageren fortsat består efter overdragelsen af virksomheden, fører til urimelige og vilkårlige resultater. Om overdrageren gøres ansvarlig for overtrædelser, den overdragne virksomhed har begået, afhænger alene af, om vedkommende driver anden virksomhed, og hvordan denne er organiseret. Anic kunne således for at undgå ethvert ansvar blot have

overdraget sin virksomhed inden for andre områder til andre selskaber, efter at selskabet havde afhændet polypropylenaktiviteterne til Monte.

232 Som begrundelse for, at Kommissionen har anvendt en anden løsning med hensyn til de norske virksomheder, har den henvist til, at for så vidt angår disse, eksisterede den »juridiske indpakning« ikke længere, mens den stadig bestod med hensyn til Anic. Sagsøgeren har forkastet denne argumentation og anført, at det afgørende er, hvilket element der bør have forrang: virksomheden eller den »juridiske indpakning«. Når dette spørgsmål er afgjort, må den valgte løsning anvendes konsekvent. Ifølge sagsøgeren er det ligeledes uacceptabelt, når Kommissionen gør gældende, at der med hensyn til Anic ikke foreligger en virksomhedsoverdragelse, fordi begrebet virksomhed ikke er sammenfaldende med produktet eller aktivitetsområdet. Polypropylenområdet var således en selvstændig økonomisk enhed inden for Anic. Det er denne økonomiske enhed — og dermed den tilsvarende virksomhed med alle dertil hørende materielle og immaterielle aktiver — der blev overdraget.

233 Endelig har sagsøgeren anført, at det forhold, at SIR ikke selv er gjort ansvarlig for de handlinger, selskabet har begået, kan føre til, at der er en selvmodsigelse i beslutningen. Hver gang Kommissionen i dokumenterne har fundet en fælles henvisning til Anic-SIR, har den henført den adfærd, der knytter sig hertil, til sagsøgeren. Det er imidlertid sandsynligt, at det i visse tilfælde er SIR og ikke Anic, der er ansvarlig for en bestemt adfærd. Kommissionen burde derfor — i hvert fald ved udmålingen af bøden — have taget hensyn til, at sagsøgeren muligvis ikke var ansvarlig for alle de handlinger, der fremgår af de dokumenter, hvori der henvises samlet til Anic-SIR.

234 Kommissionen har anført, at situationen med hensyn til de norske virksomheder er forskellig fra sagsøgerens situation. I det norske tilfælde eksisterede virksomhedens »juridiske indpakning« ikke længere, mens virksomheden stadig eksisterede i en anden form, men i det væsentlige med de samme økonomiske og funktionelle karakteristika. Sagsøgerens fejl består i, at selskabet tror, at Kommissionen med hensyn til de norske virksomheder er gået ud fra, at begrebet virksomhed er sammenfaldende med begrebet produkt eller aktivitetsområde. Virksomhedsbegrebet er derimod et komplekst begreb, der omfatter materielle og menneskelige ressourcer, hvormed der i forening udøves en økonomisk aktivitet, som bl.a. kan identificeres ved hjælp af konkurrenternes og kundernes opfattelse. Såvel den norske virksomhed som sagsøgeren er omfattet af dette begreb. Anic består således ikke af flere

virksomheder, således at der er en for hvert produktionsområde. Som virksomhed har selskabet et enkelt formål. Anic er derfor vedblevet at være den samme virksomhed efter afhændelsen af aktiviteterne med produktion af polypropylen som før. Der er derfor ingen grund til ikke at gøre den hertil svarende juridiske person ansvarlig for overtrædelsen.

235 Det bemærkes, at EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, hvorefter det bl.a. er forbudt for virksomheder at indgå aftaler eller deltage i samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, er rettet til økonomiske enheder bestående af en samling af materielle og menneskelige ressourcer, der kan medvirke ved overtrædelser af bestemmelsen.

236 Når der er påvist en sådan handling, må det fastslås, hvilken fysisk eller juridisk person der var ansvarlig for virksomhedens drift på tidspunktet for overtrædelsen, således at vedkommende kan drages til ansvar herfor.

237 Når den person, der var ansvarlig for virksomhedens drift, imidlertid er ophørt med at bestå i retlig betydning i tiden mellem overtrædelsen og det tidspunkt, hvor virksomheden skal drages til ansvar, må det først fastslås, hvor den samling af materielle og menneskelige ressourcer, der har medvirket ved overtrædelsen, befinder sig, for at det dernæst kan fastslås, hvem der er blevet ansvarlig for driften heraf, således at det undgås, at virksomheden ikke kan drages til ansvar, fordi den person, der på tidspunktet for overtrædelsen var ansvarlig for driften, ikke længere eksisterer.

238 For så vidt angår sagsøgeren, bestod den juridiske person, der var ansvarlig for virksomhedens drift, da overtrædelsen blev begået, stadig ved vedtagelsen af beslutningen. Kommissionen har således med rette pålagt selskabet ansvaret for overtrædelsen.

239 Det tilføjes, at med hensyn til Saga Petrokjemi er situationen anderledes, idet den juridiske person, der var ansvarlig for virksomhedens drift, da overtrædelsen blev begået, ophørte med at bestå ved fusionen med Statoil.

240 Retten finder det ikke i denne sag nødvendigt at tage stilling til, hvad der ville ske, hvis den virksomhed, der begik overtrædelsen, var ophørt med at eksistere som økonomisk enhed bestående af en samling af materielle og menneskelige ressourcer, eller hvilket selskab der ville være ansvarligt for en overtrædelse, som begås af en virksomhed, der indgår i en koncern.

241 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgeren er gjort ansvarlig for handlinger, der er begået af SIR, fremgår det af Rettens vurdering af Kommissionens bevismæssige konstateringer, at der i forhold til sagsøgeren er ført bevis for overtrædelsen på grundlag af selskabets egne handlinger.

242 Endvidere bemærkes, at Kommissionen over for Retten har oplyst, at ansvaret for en eventuel overtrædelse fra SIR's side burde have været pålagt denne virksomhed, idet den juridiske person, der på tidspunktet for en mulig overtrædelse var ansvarlig for virksomhedens drift, fortsat består, også selv om selskabet er i likvidation, men at Kommissionen efter en hensigtsmæssighedsvurdering besluttede ikke at indlede en procedure over for denne virksomhed.

243 Anbringendet må således forkastes.

Begrundelsen

244 Sagsøgeren har anført, at beslutningen er i strid med EØF-Traktatens artikel 190, idet der ikke henvises til den udtalelse, som høringskonsulenten i henhold til sit mandat skal fremsende til generaldirektøren for konkurrence.

245 Videre har sagsøgeren anført, at der ikke er grundlag for Kommissionens opfattelse, hvorefter artikel 190 kun vedrører udtalelser afgivet af andre organer end det besluttende organ.

246 Kommissionen har anført, at artikel 190 ikke kan anvendes på den rapport, som høringskonsulenten fremsender til generaldirektøren for konkurrence, idet denne rapport, der udfærdiges af en tjenestemand i Kommissionen, normalt afgives mundtligt. Den indgår i Kommissionens interne beslutningsproces, og den kan ikke sidestilles med en udtalelse og endnu mindre med en obligatorisk udtalelse.

247 Formålet med EØF-Traktatens artikel 190 er ifølge Kommissionen alene at sikre kontrollen med, at proceduren forløber forskriftsmæssigt, således at det i de tilfælde, hvor der i henhold til Traktaten skal deltage andre organer i beslutningsprocessen end det organ, der har kompetence til at træffe afgørelse, kan kontrolleres, at dette faktisk sker.

248 Det bemærkes indledningsvis, at de relevante bestemmelser om høringskonsulentens mandat, der er medtaget som bilag til Den Trettende Beretning om Konkurrencepolitikken, lyder således:

»*Artikel 2*

Høringskonsulenten har til opgave at sikre, at høringen afvikles korrekt, og derigennem at bidrage til, at høringen og den eventuelle efterfølgende beslutning får en objektiv karakter. Han skal især sørge for, at der ved udarbejdelsen af udkastene til Kommissionens beslutninger på konkurrenceområdet tages behørigt hensyn til alle relevante faktiske omstændigheder, hvad enten disse er til fordel eller ugunst for de pågældende. Han skal ved udøvelsen af sine funktioner sørge for, at retten til at varetage sit forsvar bliver respekteret, idet han dog samtidig skal tage hensyn til kravet om, at konkurrencereglerne anvendes effektivt og i overensstemmelse med gældende forordninger og de af Domstolen fastslåede principper.

Artikel 5

Høringskonsulenten underretter generaldirektøren for konkurrence om høringens forløb og om de konklusioner, han drager af høringen. Han fremsætter sine bemærkninger om procedurens videre forløb. Disse bemærkninger kan vedrøre nødvendigheden af at indhente yderligere oplysninger, frafaldelse af visse klagepunkter eller meddelelse af yderligere klagepunkter.

Artikel 6

Høringskonsulenten kan, hvis han anser det for hensigtsmæssigt, under udøvelsen af de i artikel 2 ovenfor fastlagte funktioner fremsætte sine bemærkninger direkte til det medlem af Kommissionen, der har konkurrencespørgsmål som ansvarsområde, når det pågældende kommissionsmedlem får forelagt det foreløbige udkast til beslutning, som er bestemt til forelæggelse for Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål.

Artikel 7

Efter omstændighederne kan det medlem af Kommissionen, der har konkurrencespørgsmål som ansvarsområde, på høringskonsulentens anmodning beslutte at vedlægge dennes endelige udtalelse som bilag til det udkast til beslutning, som forelægges Kommissionen, således at det sikres, at denne er fuldt ud orienteret om samtlige en individuel sags elementer, når den som besluttende myndighed tager stilling til denne sag.«

249 Det fremgår af ordlyden af høringskonsulentens mandat, at hans rapport ikke nødvendigvis skal fremsendes til Det Rådgivende Udvalg eller Kommissionen. Der findes således ikke bestemmelser om fremsendelse af rapporten til Det Rådgivende Udvalg. Høringskonsulenten skal ganske vist underrette generaldirektøren for konkurrence (artikel 5), og han kan, hvis han anser det for hensigtsmæssigt, fremsætte sine bemærkninger direkte til det medlem af Kommissionen, der har konkurrencespørgsmål som ansvarsområde (artikel 6). Endvidere kan kommissionsmedlemmet på høringskonsulentens anmodning vedlægge dennes endelige udtalelse som bilag til det udkast til beslutning, der forelægges Kommissionen (artikel 7). Der er imidlertid ikke bestemmelser, hvorefter høringskonsulenten, generaldirektøren for konkurrence eller det kommissionsmedlem, som har konkurrencespørgsmål som ansvarsområde, er forpligtet til at fremsende høringskonsulentens rapport til Kommissionen.

250 Rapporten er således ikke en udtalelse, som Kommissionen som besluttende organ er forpligtet til at indhente.

251 Anbringendet om tilsidesættelse af EØF-Traktatens artikel 190 må således forkastes.

Bøden

252 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen i beslutningen har tilsidesat artikel 15 i forordning nr. 17, idet den ikke i tilstrækkeligt omfang har taget hensyn til overtrædelsens varighed og grovhed.

1. *Forældelse*

253 Sagsøgeren har anført, at adgangen til at forfølge de handlinger, der ligger forud for den 5. december 1978, er forældet. Der er ikke med hensyn til de faktiske omstændigheder forbindelse mellem de forskellige aftaler og den samordnede praksis, der er genstand for beslutningen, og forældelsen på fem år i henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 af 26. november 1974 om forældelse af adgangen til at pålægge økonomiske sanktioner inden for Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs transport- og konkurrenceret og af adgangen til tvangsfuldbyrdelse af disse sanktioner (EFT L 319, s. 1, herefter benævnt »forordning nr. 2988/74«) finder således anvendelse på de nævnte handlinger, idet det første skridt med henblik på afbrydelse af forældelsen er begæringen om oplysninger, der er meddelt sagsøgeren den 5. december 1983.

254 Kommissionen har anført, at den overtrædelse, der er gjort gældende over for Anic, er én overtrædelse, der varede fra november 1977 til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983. Der var således ikke indtrådt forældelse, da det første skridt med henblik på afbrydelse af forældelsen blev foretaget, dvs. fremsættelsen af begæringen om oplysninger af 29. november 1983.

255 Det bemærkes, at da Kommissionen ikke findes at have ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog i overtrædelsen i perioden forud for udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, har sagsøgerens argumentation ikke længere betydning.

2. *Overtrædelsens varighed*

256 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ved udmålingen af bøden ikke har bedømt varigheden af selskabets deltagelse i overtrædelsen korrekt, idet den har lagt til grund, at overtrædelsen blev påbegyndt i november 1977 og varede til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983.

257 Endvidere har sagsøgeren anført, at angivelsen »udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983« er for upræcis.

258 Kommissionen har anført, at den ved udmålingen af bøden korrekt har taget hensyn til varigheden af sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen, og at forskellen mellem udgangen af 1982 eller 1983 kun er en unøjagtighed på nogle dage.

259 Det bemærkes, at det fremgår af Rettens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at varigheden af den overtrædelse, der er fastslået, for så vidt angår sagsøgeren, er kortere end antaget i beslutningen, idet den begyndte ved udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 og ikke fra omkring november 1977 og ophørte ved udgangen af oktober 1982 og ikke ved udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983.

260 Endvidere bemærkes i denne forbindelse, at det fremgår af Rettens vurdering, at sagsøgeren fra midten af 1982 ophørte med at deltage i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter og de aftaler, der blev indgået her.

261 Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, bør derfor af denne grund nedsættes.

3. *Overtrædelsens grovhed*

A — Sagsøgerens begrænsede rolle

262 Sagsøgeren har anført, at i modsætning til, hvad der er anført i 109. betragtning til beslutningen, er det usandsynligt, at Kommissionen har taget hensyn til de enkelte

virksomheders rolle ved udmålingen af den bøde, der er pålagt hver enkelt. Selv om der i beslutningen igen og igen henvises til forslag, initiativer og planer, er der således ingen initiativer, der tilregnes sagsøgeren. Endvidere har Kommissionen ikke taget hensyn til, at sagsøgeren ikke deltog fast i møderne, og at der ikke er beviser for andre klagepunkter end deltagelsen i møderne. Sagsøgeren mener ikke at have begået en forsætlig overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85.

263 Kommissionen har hertil anført, at den korrekt har taget hensyn til de enkelte virksomheders rolle, og at der derfor blev pålagt »de fire store« langt større bøder. Endvidere har sagsøgeren ikke nærmere redegjort for, hvorfor der med selskabets adfærd ikke er tale om en bevidst overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85.

264 Det bemærkes, at det fremgår af Rettens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at Kommissionen korrekt har ført bevis for sagsøgerens rolle i overtrædelsen i den periode, selskabet deltog heri, og at Kommissionen derfor i beslutningen med rette har taget hensyn til denne rolle ved udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

265 Retten finder, at de faktiske omstændigheder, der er ført bevis for — navnlig vedrørende fastsættelsen af målpriser og salgsmål — er særdeles belastende, og dette viser, at sagsøgeren ikke handlede uforsigtigt eller uagtsomt, men forsætligt.

266 Anbringendet må derfor forkastes.

B — Sagsøgerens betydning på polypropylenmarkedet

267 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ikke korrekt har taget hensyn til sagsøgerens betydning på polypropylenmarkedet, navnlig fordi den har henregnet SIR's

markedsandel til Anic. I beslutningen og tabel 1 og 8 i bilaget til denne har Kommissionen behandlet Anic's og SIR's markedsandele samlet. Denne sammenblanding er forkert på grund af den konkurrence, der bestod mellem de to virksomheder, og medfører, at beslutningen er behæftet med fejl, idet de markedsandele, Kommissionen har angivet i bilag 1, blev anvendt ved dens vurdering af virkningerne på markedet af Anic's overtrædelser og udmålingen af bøden.

268 Kommissionen har heroverfor anført, at når den i beslutningen kun har angivet ét tal for de to virksomheder samtidig med, at den har angivet de to navne (Anic / SIR), skyldes det, at oplysningerne fremstod på denne måde i de dokumenter, der blev fundet. Man kan imidlertid ikke heraf udlede, at Kommissionen henregnede SIR's markedsandele til Anic ved vurderingen af virkningerne på markedet af de overtrædelser, der er gjort gældende over for Anic. Blandt de kriterier, der er anvendt ved udmålingen af bøderne, er markedsandelene i 1982. Kommissionen tog herved kun hensyn til Anic's markedsandel, og SIR's markedsandel var i øvrigt beskeden.

269 Retten finder, at det ved behandlingen af dette anbringende først må undersøges, hvorledes Kommissionen har fastsat den bøde, der er pålagt sagsøgeren. Kommissionen har dels fastlagt kriterier for fastsættelse af det generelle niveau for de bøder, der er pålagt de af beslutningen berørte virksomheder (108. betragtning til beslutningen), dels har den fastlagt kriterier med henblik på at foretage en rimelig udmåling af de bøder, der blev pålagt den enkelte virksomhed (109. betragtning til beslutningen).

270 Retten finder, at de kriterier, der er nævnt i 108. betragtning, fuldt ud begrunder det generelle bødeniveau, som er anvendt over for de virksomheder, beslutningen er rettet til. Der henvises i denne forbindelse specielt til, at overtrædelsen af Traktatens artikel 85, stk. 1, navnlig litra a), b) og c), var åbenbar, hvilket polypropylenproducenterne, der handlede forsætligt og i dybeste hemmelighed, ikke var uvidende om.

271 Retten finder ligeledes, at de fire kriterier, der er nævnt i 109. betragtning, er relevante og tilstrækkelige som grundlag for en rimelig udmåling af de bøder, der blev pålagt den enkelte virksomhed.

272 I denne forbindelse finder Retten for det første at måtte forkaste sagsøgerens argument, hvorefter tabel 1 i bilaget til beslutningen er anvendt ved udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren. Hverken i 108. eller 109. betragtning til beslutningen henvises der således til »Markedsandele i Vesteuropa (pr. producent)«. Der henvises kun til denne tabel i 8. betragtning til beslutningen, hvor der er en beskrivelse af polypropylenmarkedet i Vesteuropa.

273 Det bemærkes, at Kommissionen ved udmålingen af den bøde, der er pålagt den enkelte virksomhed, i henhold til 109. betragtning til beslutningen har taget hensyn til deres betydning på Fællesskabets polypropylenmarked, idet der blandt kriterierne for fastsættelsen af de bøder, der blev pålagt de enkelte virksomheder, nævnes deres respektive leverancer af polypropylen i Fællesskabet.

274 Selv om Kommissionen i beslutningen burde have nævnt de tal, den herved tog hensyn til, kan det forhold, at disse tal ikke nævnes, imidlertid ikke medføre, at beslutningen er behæftet med en fejl i forhold til sagsøgeren, idet Kommissionen for Retten har fremlagt de relevante tal, og sagsøgeren har ikke gjort indsigelse mod disse.

275 Kommissionen har således ved udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, korrekt vurderet sagsøgerens betydning på Fællesskabets polypropylenmarked, og anbringendet må således forkastes.

C — Hensyntagen til overtrædelsens virkninger

276 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen burde have taget hensyn til selskabets faktiske adfærd på markedet, både for så vidt angår priser og mængder. Denne adfærd vil kunne forklares, uanset om selskabet deltog i aftaler og samordnet praksis.

277 Subsidiært har sagsøgeren anført, at selskabets mulige deltagelse i aftaler og samordnet praksis ikke havde nogen virkning på konkurrencen og samhandelen mellem medlemsstater.

278 Kommissionen har heroverfor anført, at den som formildende omstændighed har taget hensyn til, at målene med prisinitiativerne generelt ikke blev nået, og har endvidere henvist til sine bevismæssige konstateringer og argumentationen vedrørende overtrædelsens virkning på konkurrencen og påvirkning af handelen mellem medlemsstater.

279 Det bemærkes, at Kommissionen har sondret mellem to former for virkninger forårsaget af overtrædelsen. Den første form går ud på, at producenterne — efter de møder, hvor der blev fastsat målpriser — gav deres salgsafdelinger instruktion om at iværksætte dette prisniveau, således at »målpriserne« var udgangspunkt for prisforhandlinger med kunderne. Kommissionen fastslog med rette på grundlag heraf, at alt tyder på, at aftalen påvirkede konkurrenceforholdene mærkbart (beslutningens 74. betragtning, andet afsnit, med henvisning til 90. betragtning). Den anden form for virkninger går ud på, at en sammenligning mellem udviklingen i fakturerede priser med de målpriser, der blev fastsat i forbindelse med konkrete prisinitiativer, bekræfter rigtigheden af den fremstilling, som er givet i de papirer, der blev fundet hos ICI og andre producenter, angående gennemførelsen af prisinitiativerne (beslutningens 74. betragtning, sjette afsnit).

280 Retten finder, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for den første form for virkninger på grundlag af de talrige prisinstrukser, som producenterne gav, og som svarer til hinanden og til de målpriser, der blev fastsat ved møderne. Disse priser skulle afgjort tjene som grundlag for prisforhandlinger med kunderne. Dette påvirkes ikke af, at Kommissionen ikke fandt prisinstrukser fra sagsøgeren, idet de virkninger, Kommissionen har taget hensyn til ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau, ikke er virkninger af den faktiske adfærd, som en bestemt virksomhed påstås at have udvist, men derimod virkningerne af den samlede overtrædelse, som virksomheden deltog i.

281 For så vidt angår den anden form for virkninger, bemærkes for det første, at Kommissionen i beslutningens 108. betragtning, sidste led, har angivet, at den som formildende omstændighed har taget hensyn til, at prisinitiativerne kun delvis virkede

efter hensigten, og at der i sidste instans ikke fandtes foranstaltninger, hvorved en producent kunne tvinges til at overholde kvoterne eller andre ordninger.

282 De begrundelser i beslutningen, der vedrører fastsættelsen af bøden, må ses i sammenhæng med de øvrige begrundelser i beslutningen, og på grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen med rette fuldt ud har taget hensyn til den første form for virkninger og til det begrænsede omfang af den anden form for virkninger. Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgeren ikke har angivet, i hvilken udstrækning Kommissionen har undladt at tage tilstrækkeligt hensyn til det begrænsede omfang af den anden form for virkninger som en formildende omstændighed.

283 Endelig henvises til, at Retten allerede har forkastet sagsøgerens argument, hvorefter selskabet på grund af sin beskedne betydning på polypropylenmarkedet ikke kunne øve indflydelse på markedet og handelen mellem medlemsstater.

284 Sagsøgerens anbringende må herefter forkastes.

D — Hensyntagen til krisen på polypropylenmarkedet

285 Sagsøgeren har anført, at den bøde, der er pålagt selskabet, er væsentligt højere end de bøder, Kommissionen pålagde ved beslutning af 6. august 1984 — Zinc Producer Group (EFT L 220, s. 27), hvori Kommissionen tog hensyn til branchens vanskelige situation. Sagsøgeren har heraf udledt, at Kommissionen ikke har taget hensyn til den krise, som polypropylenproducenterne befandt sig i.

286 Endvidere har sagsøgeren anført, at bøderne også er for høje i forhold til de bøder, Kommissionen pålagde ved beslutning af 23. november 1984 — Peroxygenprodukter (EFT 1985 L 35, s. 1). For det første var de virksomheder, denne beslutning var rettet til, på ingen måde i en krisesituation, og formålet med den adfærd, Kommissionen gjorde gældende over for dem, kunne kun være profitforøgelse. For det andet blev de pålagt væsentligt lavere bøder, selv om denne beslut-

ning blev vedtaget efter stramningen af Kommissionens politik med hensyn til bøder.

287 Kommissionen har anført, at den ved pålæggelse af sanktionerne i denne sag har handlet i overensstemmelse med sin faste politik og de principper, Domstolen har fastlagt med hensyn til bøder. Fra 1979 har det været dens politik at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne ved at pålægge mere byrdefulde sanktioner, navnlig med hensyn til de former for overtrædelser, der er klart definerede i konkurrenceretten, og særligt grove overtrædelser som den foreliggende med henblik på at øge sanktionernes præventive virkning. Denne politik er anerkendt af Domstolen (dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Pioneer mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 106 og 109), som i flere tilfælde har udtalt, at der ved fastsættelsen af sanktioner skal tages hensyn til en lang række faktorer (dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, a. st., præmis 120, og af 8.11.1983, forenede sager 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 og 110/82, IAZ mod Kommissionen, Sml. s. 3369, præmis 52).

288 Kommissionen er i særlig grad egnet til at foretage en sådan vurdering, som kun kan tilsidesættes, hvis der foreligger en væsentlig faktisk eller retlig vildfarelse. Endvidere har Domstolen fastslået, at Kommissionen efter sagernes karakter kan foretage en forskellig vurdering af de sanktioner, den anser for nødvendige, også selv om de forhold, der foreligger i de forskellige sager, er sammenlignelige (dom af 12.7.1979, forenede sager 32/78, 36/78-82/78, BMW Belgium mod Kommissionen, Sml. s. 2435, præmis 53, og af 9.11.1983, sag 322/81, a. st., præmis 111 ff.).

289 Endelig har Kommissionen anført, at den som en formildende omstændighed har taget hensyn til, at producenterne i en længere periode led store tab på deres polypropylenaktiviteter (108. betragtning til beslutningen), selv om den ikke mener at være forpligtet til at tage hensyn til mindre gunstige økonomiske vilkår i en branche, når den skal udmåle bøder for overtrædelse af konkurrencereglerne.

290 Det bemærkes, at i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført, har Kommissionen i beslutningens 108. betragtning, sidste led, udtrykkeligt angivet, at den har taget hensyn til de betydelige tab, virksomhederne havde lidt på deres polypropylenaktiviteter i en længere periode. Dette viser, at Kommissionen ikke blot tog hensyn til tabene, men dermed også til de dårlige økonomiske vilkår i branchen (Domstolens

dom af 9.11.1983, sag 322/81, a. st., præmis 111 ff.) — ud over de øvrige kriterier, der er nævnt i 108. betragtning — da den fastsatte det generelle niveau for de bøder, der blev pålagt de berørte virksomheder.

291 Endvidere medfører det forhold, at Kommissionen i tidligere sager på grundlag af de dér foreliggende faktiske omstændigheder fandt at måtte tage hensyn til den krise, den pågældende branche befandt sig i, ikke, at den er forpligtet til i denne sag på samme måde at tage hensyn til en sådan krise, idet der er ført tilstrækkeligt bevis for, at de virksomheder, beslutningen er rettet til, har begået en særdeles alvorlig overtrædelse af bestemmelserne i EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.

292 Anbringendet må således forkastes.

E — Førstegangsforseelse

293 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen fejlagtigt ikke har taget hensyn til, at der ikke tidligere over for selskabet — i modsætning til andre producenter — er påtalt en overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler.

294 Kommissionen har anført, at den ikke var retligt forpligtet til at pålægge virksomheder, der tidligere er blevet forfulgt for en overtrædelse af konkurrencereglerne, større bøder.

295 Retten finder, at det forhold, at Kommissionen tidligere har fastslået, at en virksomhed har overtrådt konkurrencereglerne, og i givet fald har pålagt den en sanktion herfor, kan anses for en skærpende omstændighed i forhold til denne virksomhed, men det må anses for normalt, at der ikke tidligere har været tale om en overtrædelse, og Kommissionen er ikke forpligtet til at tage hensyn hertil som en formildende omstændighed, i hvert fald ikke når der som i denne sag foreligger en særlig åbenbar overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.

296 Anbringendet må herefter forkastes.

F — Aftale eller samordnet praksis

297 Sagsøgeren har anført, at sondringen mellem »aftale« og »samordnet praksis« ikke kun har betydning for, hvilken type ansvar der er tale om, men også for omfanget af ansvaret for overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, idet der ved en samordnet praksis ikke er ført bevis for en hemmelig forpligtelse som sådan.

298 Kommissionen har ikke kunnet anerkende, at sondringen mellem de to begreber har betydning for ansvarets omfang.

299 Det bemærkes, at det fremgår Rettens vurderinger vedrørende beviset for overtrædelsen, at Kommissionen var berettiget til at kvalificere den fastslåede overtrædelse dels som aftale, dels som samordnet praksis, idet det fremgår af de faktiske omstændigheder, at de forskellige aftaler, der blev indgået, og den samordnede praksis, der har kunnet konstateres, var led i en sammenhængende plan, som sagsøgeren tilsluttede sig ved at deltage i aftalerne og den samordnede praksis. Kommissionen er derfor med rette gået ud fra denne korrekte kvalifikation af overtrædelsen ved udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

300 Dette anbringende kan således ikke tiltrædes.

301 Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, findes herefter at være rimelig under hensyn til grovheden af den overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler, som det kan fastslås, at sagsøgeren har begået, men bøden bør nedsættes, idet overtrædelsen havde en kortere varighed.

302 I denne forbindelse bemærkes, at overtrædelsens varighed for det første er blevet nedsat med 14 ud af 62 måneder, idet Kommissionen ikke har ført bevis for, at

sagsøgeren deltog i overtrædelsen i perioden fra omkring november 1977 til udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979. Kommissionen har imidlertid ved udmålingen af bøden taget hensyn til, at de foranstaltninger, hvorved overtrædelsen skulle udmøntes, ikke fuldstændigt var fastlagt før omkring begyndelsen af 1979 (beslutningens 105. betragtning, sidste afsnit).

303 For det andet er overtrædelsens varighed blevet nedsat med to måneder, idet der ikke er ført tilstrækkeligt bevis for overtrædelsen, for så vidt angår perioden fra udgangen af oktober 1982 til udgangen af 1982 eller begyndelsen af 1983. Det bemærkes herved, at overtrædelsen var særlig alvorlig i disse to måneder.

304 For det tredje bemærkes, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at sagsøgeren — bortset fra selskabets meddelelse til ICI ved udgangen af oktober 1982 om dets ønsker med hensyn til salgsmængder i første kvartal 1983 — efter midten af 1982 deltog i nogen del af overtrædelsen.

305 For det fjerde bemærkes, at sagsøgeren ikke deltog i de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, heller ikke for så vidt angår perioden forud for midten af 1982.

306 Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, findes herefter at burde nedsættes med 40%.

Sagens omkostninger

307 I henhold til artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Retten kan imidlertid i henhold til artikel 87, stk. 3, fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da der delvis er givet sagsøgeren medhold, og da begge parter har nedlagt påstand om, at den anden tilpligtes at betale sagens omkostninger, bærer hver part sine omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Første Afdeling)

1) Artikel 1 i Kommissionens beslutning af 23. april 1986 (IV/31.149 — polypropylen, EFT L 230, s. 1) annulleres, for så vidt det heri fastslås, at Anic

— deltog i overtrædelsen før udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 og efter udgangen af oktober 1982

— deltog i systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, prisinitiativerne og begrænsningen af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode efter midten af 1982 og

— deltog i foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne.

2) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved beslutningens artikel 3, fastsættes til 450 000 ECU, svarende til 662 215 500 LIT.

3) I øvrigt frifindes sagsøgte.

4) Hver part bærer sine egne omkostninger.

Cruz Vilaça Schintgen

Edward Kirschner Lenaerts

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 17. december 1991.

H. Jung
Justitssekretær

J. L. Cruz Vilaça
Præsident